

Днес в броя

Световните вицешампиони по университетски дебати Велана Андонова и Алек Селвиев разказват за пътя към успеха

Вяра Любенова, председател на Асоциацията на преподавателите по и на френски език в България: „У нас съществува традиционна семейна франкофония, която се предава от поколение на поколение още от епохата на Възраждането и независимо от политика и мода не се е загубила“

Лидия Кечиджиева, асистент в Института по микробиология – БАН: „Крайната ни цел не е да направим магическо хапче срещу системен лупус еритематозус. А да разберем механизмите за отключване на това аутоимунно заболяване, което е база за разработване на потенциални нови терапии“

АЗ·БУКИ

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Брой 4 (1749) 29 януари – 4 февруари 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г. Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Зрелищно откриване, рекорден брой участници и гостуващи групи от няколко континента – с това ще се запомни фестивалът „Сурва“ в Перник, който тази година чества 60 години от своето създаване. Заради огромния брой участници събитието се провежда в две поредни съботи и недели

Отново е време за конкурса „Млади таланти“

Двадесет и осмото издание на Националния конкурс „Млади таланти“, който се организира от Министерството на образованието и науката и е част от инициативите на МОН за подпомагане развитието на младите научни таланти в страната, ще се проведе от 27 – 29 април 2026 г. в София. Това става ясно от проект на заповед за обявяването му, която е публикувана за обществено обсъждане до 20 февруари.

Както досега, научните и иновационните проекти, с които учениците могат да кандидатстват, са в 10 категории – „Биология“, „Екология“, „Информатика“, „Инженерни науки“, „Математика“, „Материалознание“, „Медицина“, „Социални и хуманитарни науки“, „Физика“ и „Химия“. В разработването им могат да се включат индивидуални участници или екипи с до трима души.

В Конкурса могат да участват ученици, навършили 14 години, и студенти I курс под 21 години към 1 септември 2026 г.

До три проекта от различни научни области, отличени от журито с първа награда в Националния конкурс „Млади таланти“, ще представят България в Европейския конкурс за млади учени (EUCYS) 2026 г. За участието си в двата форума първите три проектни предложения получават парична награда в размер по 1500 евро.

Тази година EUCYS ще се проведе от 22 до 27 септември в Германия, като домакин на 37-ото издание ще бъде Университетът в Кил.

Журито ще определи и до три проекта, които да представят България в Европейското младежко научно изложение (MILSET Expo-Sciences Europe) през 2026 г. То ще се проведе от 18 до 23 октомври в Мантуа, Италия.

До три проекта ще получат и поощрителни парични награди по 1000 евро.

В проекта на заповедта за обявяване на Конкурса е заложено крайният срок за подаване на проектни предложения за участие в него да бъде 10 април, като документите се подават на следните електронни адреси: e.foteva@mon.bg, m.stancheva@mon.bg и o.minova@mon.bg. АЗ·БУКИ

Министър Красимир Вълчев в Студио „Аз-буки“:

Важно е в училищата да има и центрове за хуманитарни науки

Вече има доказателства, че STEM средата повишава мотивацията за учене по математика и други предмети

„Много ми се иска да бъдат осигурени средства във всички училища не само за STEM центрове, но и за изграждането на центрове за хуманитарни науки“, заяви в Студио „Аз-буки“ министърът на образованието и науката Красимир Вълчев. И допълни, че всички предмети са важни, но още по-важна е добрата хуманитарна основа.

„Всяко дете трябва да знае български, трябва да бъде възпитано и в национално самосъзнание. Ако имаме средства в бюджета, ще настоявам да има такава програма“, категоричен е Вълчев.

Той отбеляза, че МОН е започнало подобна програма за центрове за хуманитарни науки, но в момента са финансирани по-малко от 200 училища.

Министърът коментира, че инвестиционни програми са необходими и за детските градини.

Вълчев припомни, че благодарение на три големи инвестиционни програми за 680 млн. лв. в образованието от 2024 г. насам 180 училища са преминали на едносменен режим, построени са и повече от 200 училищни спортни салони и са ремонтирани редица студентски общежития. А по Плана за възстановяване са ремонтирани ученически общежития и училища. На финала е и изграждането на STEM центрове във всяко българско училище.

В тази връзка, министърът отбеляза, че вече има доказателства, че STEM средата повишава мотивацията за учене, включително

по математика и природни науки.

В отговор на въпрос той заяви, че увеличението с 5% на учителските заплати не е достатъчно, но е възможното заради това, че не бе приет държавният бюджет. Не очаква и проблеми с финансирането на образователните институции, независимо че системата работи месечно с 1/12 от миналогодишния бюджет.

По-скоро притеснително за него е дали ще продължи консенсусът за това, че педагозите трябва да получават над средната заплата за страната. Както и това, че бюджетната ситуация, по думите му, ще възпира в следващите години увеличаването на средствата за образование.

Повече на стр. 4 – 5

Красимир Вълчев: Висшите училища трябва да бъдат допълнително подкрепени

Висшите училища трябва да бъдат допълнително подкрепени, защото, ако заложим на образованието, имаме най-голям шанс да просперираме като общество. Освен това самата система вече е показала воля за реформи. Това отбеляза министърът на образованието и науката Красимир Вълчев на церемонията по връчването на десетите „Академични Оскари“ за най-добре представените родни университети според Рейтинговата система на висшите училища, съобщава Пресцентърът на МОН.

„Рейтинговата система се утвърди като един от най-добрите и надеждни източници на информация. Чрез нея получихме възможност да реализираме много важни политики в системата на висшето образование, като диференциране на финансира-

Снимка Крум Стоев

Министър Красимир Вълчев връчва Голямата награда на ректора на Софийския университет проф. Георги Вълчев

нето и реструктуриране на приемането, коментира министър Вълчев.

Той отбеляза още, че голяма част от ректорите заедно със синдикатите

през годините са подкрепяли трудни решения, които понякога са се отразявали негативно в краткосрочен план на техните висши училища,

но са били правилни в дългосрочен план за системата.

По думите му тези реформи имат вече положителни резултати – увеличава се брой български ученици, които избират да продължат висшето си образование в страната, двоен ръст на чуждестранните студенти.

Министър Вълчев връчи Голямата награда на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, който заема първо място в 22 от общо 52 професионални направления в Рейтинговата система.

Събитието, организирано от „24 часа“, бе открито от президента на България Илияна Йотова, която отбеляза, че нивото на българските университети е европейско, и е сигурна, че младите хора, студентите, преподавателите, професорите, доцентите, асистентите трябва да

развиват своята Алма матер напред, за да сме сред първите в общото ни европейско семейство.

По време на церемонията награди получи общо 20 висши училища в различни категории, базирани на данните на Рейтинговата система.

На церемонията присъстваха още ръководителят на представителството на ЕК у нас Йорданка Чобанова, председателят на Съвета на ректорите проф. Милена Темелкова, председателят на Националната агенция за оценяване и акредитация проф. Елиза Стефанова, председателят на Синдикат „Висше образование и наука“ – КНСБ, проф. Лилия Вълчева, бившите министри на образованието и науката Йорданка Фандъкова и Николай Денков, ректори, представители на академичната общност и бизнес лидери. **АЗБУКИ**

Няма община у нас без читалище

Няма община у нас без читалище, стана ясно при представянето на първата онлайн карта и база данни за 3597-те читалища в България в Националния пресклуб на Българската телеграфна агенция. 80% от читалищата се намират в селата, а 20 на сто – в градовете, като разпределението на читалища в общински центрове и извън тях е много близко, стана ясно при представянето.

Проектът е дело на фондация „Народни читалища“, а по реализирането му работят експерти от Института за пазарна икономика, заяви Юрий Вълковски – изпълнителен директор на Фондацията.

По време на представянето в реално време бяха показани интерактивна онлайн карта на всички читалища в страната, общински барометър и база данни със свободен достъп и доклад анализ на читалищната мрежа.

Картата съдържа базата данни, събрани от официалната статистика, регистрите на Министерството на културата, данни от Финансовото министерство и НАП. Изготвен е списък с регистрационните номера, адреси и друга информация за всички читалища. В картата са включени данни, обхващащи периода от 2023 г. насам.

Проектът е част от инициативите по повод 170 години от създаването на първото българско читалище и се реализира с финансовата подкрепа на фондация „Лъчезар Цоцорков“.

„Читалищата са място за образование, те са тези, които дават достъп до култура, до книга, до всичко останало в отдалечените места“, отбеляза Юрий Вълковски. Той цитира и данни от национално проучване на компания Kantar, според които 79% от хората в страната са положително настроени към читалищата. А при тези, които са имали досег с тези културни средища, одобрението достига 81 процента.

Представената картата на читалищата показва къде се намират те в страната, заедно с подробна информация за всяко от тях – контакти, отчет за културната дейност на съответното читалище през годините, проектите, персонала, библиотечната дейност и други.

Вълковски представи и картата „Общински барометър на читалищата“, която показва обобщени данни за читалищата по общини. На следващ етап се планира към инструментите да се интегрира и възможност за дарения, както и за това културните институции да обновяват информацията за себе си.

Доц. Евгения Сарафова – преподавател в Геолого-географския факултет на Софийския университет, отбеляза, че липсва официален регистър на читалищата в България, което е наложило екипът да проверява един по един адресите на тези културни институции.

Петя Георгиева, старши икономист в Института за пазарна икономика, уточни, че основните приходи на читалищата са свързани с финансиране от държавния и общинския бюджет, а по-голямата част от техните разходи отиват за заплати на персонала.

Изследването показва, че читалищата не са просто културно-просветни организации. Те се занимават и с голям кръг здравно информационни и социални въпроси.

Едно от нещата, които правят впечатление от изследването, е, че над 70% от читалищата декларират, че не са преминали през нито едно обучение за периода, който се изследва, като това се отнася и за селските, и за градските читалища. Дават им се пари, но следва да се мисли как тези институции да бъдат подкрепяни с обучения и изграждане на капацитет, споделят експертите. **АЗБУКИ**

Първо национално състезание по изкуствен интелект

Най-добре представилите се ще влязат в разширения състав на отбора на България

Снимка СООПН

Националният отбор на България се завърна с 3 медала от II международна олимпиада по изкуствен интелект в Китай през 2025 г.

Стефа МАРИНОВА

Ученици от VIII до XII клас с интерес и познания към машинното обучение, обработката на естествени езици и компютърното зрение могат да участват в първото у нас Национално състезание по изкуствен интелект. То се организира с решение на Министерството на образованието и науката за учебната 2025/2026 г. и от него ще бъде избран разширеният национален отбор на България за участие в Международната олимпиада по изкуствен интелект 2026 (IOAI).

„Всички са добре дошли да участват. Възможността за участие в национално състезание по изкуствен интелект ще стимулира доста повече ученици да започнат от по-ранна възраст да се занимават активно в тази сфера. Ще положат и добра основа, която да развият. Идеята е десетата, на които им е интересно, да бъдат стимулирани да се подготвят и да учат усърдно“, споделя председателят на комисията на състезанието и ръководител на националния отбор на България на Международната олимпиада Йоан Саламбашев.

Надпреварата ще се проведе в два етапа. Първият е на 31 януари (събота) от 14 часа и е изцяло онлайн. Записването за участие продължава часове преди самото състезание – до сутринта на 31 януари. Учениците ще имат на разположение два астрономически часа, за да решат задачи от затворен и отворен тип. С тях ще се проверят основни познания и техники в сферата. Ще има теоретични и практически въпроси, свързани с изкуствен интелект.

Стимул за участие на учениците в първия кръг на състезанието е възможността отличното представяне на втория кръг да им осигури място в разширения национален отбор. А оттам имат и шанса да се класират за Международната олимпиада.

„Участието на международния форум носи доста позитиви. Тези ученици не само демонстрират, че имат задълбочени познания в сферата на изкуствения интелект. На Международната олимпиада по изкуствен интелект се създават контакти и приятелства, отборите прекарват време с различни хора на място, фокусирано около изкуствения интелект“, допълва Саламбашев.

Най-добре представилите се 120 ученици ще продължат до втория етап. Той ще се проведе присъствено от 28 февруари до 1 март в Математическата гимназия „Акад. Кирил Попов“ в Пловдив. Форматът на втория кръг ще бъде различен и близък до този на Международната олимпиада и до един от състезателните дни, в които тя се провежда.

„Целта ни е да създадем правилните представи у учениците какво им предстои при евентуално класиране на международна олимпиада“, подчертава председателят на комисията.

Отличните оценки от националния кръг ще се признават и за прием в редица висши училища у нас. Лауреати ще бъдат всички от VIII до XII клас, които получат отлична оценка, покривайки определен брой точки.

България е основател на Международната олимпиада по изкуствен интелект и първи домакин през 2024 г., когато Бургас прие рекордните за първо издание на подобно събитие 41 отбора от 32 държави и територии от 6 континента. Страната ни участва с два тима, които спечелиха два отборни бронзови медала в научния кръг и една отборна първа награда в практическия кръг.

Във второто издание на надпреварата, проведено се през 2025 г. в Китай, българските ученици спечелиха 3 бронзови медала и 2 почетни грамоти.

Над 115 млн. евро за 24 програми на МОН

По новата „Приобщаваща и сигурна образователна среда“ ще бъдат подкрепяни ученици с обучителни затруднения и младежи със специални потребности

Реализирането на дейности в детски градини и училища по 24 национални програми за развитието на образованието през 2026 г. предлага Министерството на образованието и науката. Те ще бъдат финансирани с над 115 млн. евро. Проектите им са публикувани за обществено обсъждане.

Сред тях е и новата национална програма – „Приобщаваща и сигурна образователна среда“. Тя ще бъде финансирана с 517 387 евро и надгражда успешната НП „Без агресия за сигурна образователна среда“. По нея ще се реализират общо четири модула. По първия – „Детска градина без агресия за сигурна образователна среда“, се очаква до 60 детски градини да реализират цялостен подход за превенция на агресията и за създаване на сигурна образователна среда. По втория ще бъдат изготвени инструменти за оценка на резултатите от НП „Без агресия за сигурна образователна среда“.

С новата национална програма се поставя акцент върху приобщаването на учениците с обучителни трудности. Включени са дейности, свързани с ранното разпознаване на индикатори за обучителни трудности, включително за дислексия, дисграфия и дискалкулция. Във всеки нов модул „Ранно разпознаване и подкрепа при обучителни трудности в начален етап на основното образование“, насочен към ученици, обучаващи се в общообразователни училища, които са без наличие на установени специални образователни потребности, но проявяват устойчиви затруднения в усвояването на учебното съдържание. Заложено е по него да бъдат подкрепени до 5000 ученици.

По модула ще бъде разработена и внедрена методологическа рамка, включваща достъпен и лесен за прилагане инструмент за първоначален скрининг. Чрез него началният учител получава възможност за бърза, обективна и стандартизирана идентификация на ученици в риск от обучителни трудности, които при необходимост може да бъдат насочени и към позадълбочена оценка от логопед, психолог или друг специалист според състоянието на ученика. Инструментът е допълнен от специализирано практическо методическо ръководство, съдържащо приложими модели, сценарии за педагогическо взаимодействие и насоки за адаптиране на учебните стратегии и образователната среда.

По програмата има и още един модул – „Подкрепа за продължаващо професионално обучение на младежи със специални образователни потребности“. По него комплексна подкрепа ще получат младежи на възраст от 16 до 29 години с трайни сензорни увреждания (зрителни, слухови, комбинирани); интелектуални затруднения; физически увреждания; множество

увреждания. Модулът включва дейности, които обединяват професионално обучение, практика, рехабилитация, терапия и социална подкрепа в единен модел, прилаган от мултидисциплинарен екип от педагогически специалисти, терапевти и други професионалисти, които притежават специфична експертиза в работата с лица с увреждания.

В НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“ също се предлага реализирането на два нови модула. По „Оборудване за спорт в училище“ е заложено в 50 училища да бъде доставено оборудване и обзавеждане за спорт в училище.

Другият нов модул по програмата е „Създаване на електронна платформа за дигитализация на процеса по ранна скринингова оценка и анализ на развитието на тригодишните деца“. Идеята е тя да функционира като единна национална система за регистриране, обработка, анализ и визуализация на резултатите от ранната скринингова оценка. Това ще позволи навреме да се откриват рискове в когнитивното, езиковото, социално-емоционалното и моторното развитие, което е важно за предоставяне на адекватна подкрепа и предотвратяване на последващи обучителни затруднения, социална изолация и образователна маргинализация на децата.

С електронната платформа ще се осигури централизирано и стандартизирано въвеждане и съхранение на данни от всички образователни институции, прилагащи скрининга за ранно оценяване на риска от обучителни затруднения при деца на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца, както и проследимост на развитието на детето във времето при спазване на изискванията за защита на личните данни. Заложено е 80% от детските градини в страната да са регистрирани в платформата. А броят обработени скринингови оценки да бъде 30 000 годишно.

В новия модул „Позитивни наг-

ласи“ по НП „Умения на фокус“ е заложено разширяване и надграждане на прилагането на педагогически практики „Утринна история“, „Утринна приказка“ и „Утринна среща“, като ще бъдат включени най-малко 50 детски градини и училища. По друг модул – „Лаборатория за игри“, се предвижда изграждане на национален и международен център за валидиране и разпространение на игрови практики и формиране на професионална мрежа, която споделя разбирането за играта като основен механизъм на учене и развитие.

Националната програма „България – образователни маршрути“ ще бъде насочена към разширяване обхвата на проведените учебни часове в културни и научни институти, както и на образователните маршрути за българските училища в чужбина, частните училища и центровете за специална образователна подкрепа.

МОН предлага и през следващата година да продължат досега успешно реализираните се програми. Това са „Система за национално стандартизирано външно оценяване“, „Ученически олимпиади и състезания“, „Хубаво е в детската градина“, „ИКТ в системата на предучилищното и училищното образование“, „Квалификация на педагогическите специалисти“, „Заедно за всяко дете“, „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“, „Учебници, учебни комплекти и учебни помагала“, „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“, „Без свободен час“, „Роден език и култура зад граница“, „Професионално образование и обучение“, „Обучение за ИТ умения и кариера“, „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“, „Неразказаните истории на българите“, „Заедно в изкуствата и в спорта“, „Изучаване и съхраняване на традициите и историята на Българската армия“, „Безопасност на движението по пътищата“ и „Бъдеще за таланти“. **АЗБУКИ**

Близо 300 деца от 15 градини в пет области са включени пилотно в педагогическата практика „Утринна история“

Снимка: Пресцентър на МОН

Кампания на Института за български език – БАН и в. „Аз-буки“

5 евро или 5 евра

Малина СТОЙЧЕВА*

Появата на новата официална валута у нас поставя въпроса за употребата на формите на думата, която я означава – евро. Съществителното име евро в българския език е от среден род според формални показатели – думата завършва на о. Така тя се съчетава с числителното име едно – едно евро.

Когато използваме думата евро в съчетание с числително име със стойност, по-голяма от едно обаче, възниква необходимостта от употреба на форма за множествено число.

Думата няма форма за множествено число, различна от евро. Като имаме предвид тази особеност, следва да употребяваме формата евро след числителните имена: 20 евро, 500 евро, 10 хиляди евро. Това се отнася и за употребите в съчетание с думите много, колко, няколко и др.: много евро, колко евро, няколко евро. Следните изречения съдържат примери за употреба, с която се изразява множествено число:

Редовната цена на билета е 10 евро.

Не запомних колко евро струва това.

Формата евра, която е възможно да се чуе в разговорната реч, вероятно е възникнала по аналогия с други съществителни имена от среден род и начина, по който са образувани формите им за множествено число, например село – села, жито – жита. Тази форма обаче не е книжовна и следва да се изключи при общуване в публичната сфера.

За да знаем кои са правилните форми на думите, включително на думата евро, можем да правим справка в „Официалния правописен речник на българския език“ онлайн.

*Малина Стойчева е специалист с висше образование в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

Практическата работа става водеща в информатиката за VIII и IX клас

Обучението по информатика на осмоласници и деветокласници трябва да е фокусирано върху проектно базирано и практическо учене с визуални и игрови методи и симулации. Това е записано в публикуваната на интернет страницата на МОН концепция за промяна на учебния предмет информатика в VIII – IX клас.

В документа се посочва, че промяната в учебните програми в двата класа е насочена към това ученикът не само да знае, но и да може да прилага знанието и да развива отношение към него. Основните цели са насочени към развитие на алгоритмично и логическо мислене, като чрез практическо програмиране се изграждат умения за анализ на проблеми, създаване на алгоритми и реализирането им в работещ код.

Освен това ще се формира базова компетентност по програмиране чрез езика C# или сходен. Ще се прилага и визуално програмиране за създаване на несложни приложни софтуерни продукти със съвременен интерфейс, като учениците ще прилагат знания от математика, природни науки и технологии. Те ще се учат и на критично и отговорно използване на инструменти с изкуствен интелект за анализ на грешки, идеи и без заместване на собственото разбиране и умения. Акцент е и развитието на дигитална култура и етика – осъзнаване ролята на лицензирането на софтуера, авторските права, киберсигурността и спазване на етични правила при писане и споделяне на код.

В резултат учениците трябва да развият няколко основни групи ключови компетентности: дигитална; математическа и логическа (алгоритми, изрази); умения за учене; социални и граждански компетентности (работа в екип, сътрудничество); инициативност и предприемачество (разработване и защита на собствен проект).

Оценяването пък е насочено основно към практическата работа и реалните продукти, а не само към тестове. **АЗБУКИ**

Цялата концепция – на стр. 14

Студио „Аз-буки“ в YouTube е най-новото онлайн пространство на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“, в което срещаме своята публика с интригуващи, вдъхновяващи и мотивиращи събеседници, за да разговаряме за образование и наука.

В поредното издание наш специален гост е министърът на образованието и науката Красимир Вълчев. С него разговаряме за започнатите реформи през отминалата година, за постигнатото от екипа на МОН и за онова, което трябва да бъде направено в следващите години в името на това образованието и науката да дават шансове за пълноценна реализация на всяко дете и да бъдат двигател за по-доброто развитие на България.

Красимир Вълчев, министър на образованието и науката:

Системата има нужда от стабилност, но реформи трябва да се правят

Много ми се иска да бъдат осигурени средства и за центрове за хуманитарни науки във всички училища

Разговора води
Венцислав ГЕНКОВ

– Г-н министър, какво ни е необходимо, за да се превърне XXI век във века на съвременното възраждане на българите?

– Живеем в свят, който става все по-отворен и в който благосъстоянието на хората се увеличава. Радваме се на повече блага и причината за това е най-вече в научната и образователната революция. Всъщност самата индустриална революция е функция на научната революция, на масовото образование.

И ако погледнем назад, сме били държава на духовността. Това е нашият световен цивилизационен принос. Можем да просперираме като общество, ако заложим трайно на образованието и на науката и те са стратегически национален и бюджетен приоритет.

Развитието в следващите години ще бъде предопределено в много голяма степен от изкуствения интелект. Той ще променя професии, ще създава и концентрира добавена стойност. Прогнозите са, че до 15 години, а вероятно и по-скоро, световният БВП ще се увеличи с 50%, но това нарастване няма да се разпреди равномерно. И в каква степен ще се възползваме от този растеж, зависи от това ще имаме ли достатъчно образовани хора – създатели, които да могат да правят по-сложни неща, да програмират изкуствен интелект. Затова е важно дали ще успеем да задържим най-светлите си умове.

Разбира се, зависи и от това дали ще запазим нашата духовност и идентичност, съхранили ни през вековете. Хуманитарното начало е в основата на всяка държава. Но днес заедно с технологиите тези две неща могат да ни доведат до ново възраждане.

– За втори път сте министър на образованието и науката и предложихте много повече промени от предишния си мандат. Какво наложи това?

– Когато станах министър през 2017 г., току-що беше приет Законът за предучилищното и училищното образование. Влизаха в сила поетапно и нови учебни програми. Осем години по-късно вече имах анализи кое в системата работи и кое не.

За съжаление, не успяхме да подобрим общата функционална грамотност на учениците. Разчитаме на новите учебни програми, формално въведохме и компетентностния

подход. Но учебните програми се оказаха още по-амбициозни, учители и ученици препускат по материала и децата заучават, колкото да мине изпитът.

Доминиращата култура в системата продължава да е тази на заучаването и с предложените реформи искаме да преместим фокуса върху функционалност на знанието. Нашите учебни програми са прекалено амбициозни откъм знание и недостатъчно амбициозни откъм умения. Скронни са и относно възпитателната функция.

Оценяването също не е насочено достатъчно към развиване на умения. Нашите ученици се справят доста добре, когато ги изпитваме за базови знания след IV клас. Дори бих казал, че сме в челото на класациите в TIMSS след IV клас. И след това резултатите се срутват на изследването PISA, което измерва функционалната грамотност.

Ако искаме да вървим напред, трябва да сме честни пред себе си. Трябва да си кажем кои неща не работят. Много регламенти в системата са замислени с добри намерения, но са произвели преди всичко формализъм.

– Често говорите по този въпрос...

– Да, това е друг голям проблем. Училища правят нещо, за да нямат проблеми с проверката, да попълнят документа, а не за да има резултат. Когато регионалното управление отиде да ги проверява, и то проверява документа, защото не може да провери резултата, не може да оцени усилията на педагогическия колектив. И замества тази невъзможност с

по образователни резултати.

Имаме и свръхфиксации – ако погледнем учебния план, там имаме залитане към чуждите езици. По отношение на изпитите имаме фиксация върху българския език и математиката в VII клас, като се пренебрегват природните науки. И голяма част от децата ни не учат природни науки.

Проблеми има и в системата от санкции – в общия случай учителите се въздържат да налагат такива, защото това става трудно. Трябва да пишат заповеди, да ги мотивират и защитават. Много често родители ги оспорват в съда, защото това са административни актове.

Ние сме приоритизирали правото на един ученик да бъде защитен при наказание. Но тази постановка често пречи на правото на образование на всички останали деца, защото то е функция на това да има дисциплина и минимален порядък в класната стая.

Когато учителят не може да накаже лесно ученик, когато не може да вдвори ред в класната стая, неговият авторитет лека-полека се принизява. Учителите казват: „Дадохте много права на родителите“. Всъщност по-скоро бяха отнети права на учителя и затова предложихме с промени в Закона той да може лесно да налага по-леките санкции.

Ако искаме учителят да бъде авторитет, на когото доверяваме децата си, той трябва да има и правомощия да налага ред. Ако децата не уважават учителя, няма да уважават никой авторитет.

Впрочем най-тежките санкции са в частните училища, които правят това, въпреки че

В последните години се оформи консенсус учителските заплати да бъдат 125% от средните за страната, но сега, поради лошата бюджетна ситуация и това, че живеем в по-несигурен свят и има други приоритети, не ползваме мирния дивидент от пестенето на разходи за отбрана. Трябва да ги увеличаваме, защото забравихме, че светът по презумпция не е мирно място.

Другото, което ме притеснява, е, че бюджетната ситуация е много по-лоша, отколкото преди пет години. През тези години – и поради политическата нестабилност, бюджетните разходи бяха увеличени много като процент от БВП. Социалните разходи са увеличени с 3%, за отбрана и за МВР – с 1%, за образование – с 0,8%. И като съберем всички увеличения по сектори, тръгваме от 6 – 7% траен бюджетен дисбаланс. А тези разходи не могат лесно да се върнат на предишните нива.

Голям проблем е възрастовата структура у нас и че не можем да покриваме разходите за пенсии с осигуровки. Те се покриват с 12 млрд. лева от данъци. Но тези средства са за сметка на останалите системи. Този траен бюджетен дисбаланс ще тежи следващите години, ще възпира и увеличаването на средствата за образование.

– Но достатъчно ли е 5% увеличение на заплатите в сектора?

– Разбира се, че тези 5% не са достатъчни. Искане ми се много повече да е увеличението, но знаете, че не се прие бюджет, а удължителният закон е компромис.

Проблемът е, че не сме сигурни дали изобщо през 2026 г. ще има Закон за държавния бюджет. Има такава вероятност, ако няма мнозинство в Народното събрание, защото никой не иска да бъде лошият. Но в момента някой трябва да изиграе тази роля, защото занапред не можем да живеем години наред с бюджетен дефицит от 3 или 5%, тъй като ще натрупаме много дългове. Опитът на Гърция е показателен какво се случва при подобно поведение.

Така че или трябва да се вдигат данъци и осигуровки, или не трябва да се увеличават разходи няколко години. И това ще засегне всички системи и заети в публичния сектор.

– Тогава ще има ли нови инвестиционни програми в образованието?

– Зависи от две неща – от воля и възможности. В момента действат три големи инвестиционни програми за 680 млн. лв. в системата на образованието. Предложихме ги с колеги през 2023 г., те започнаха през 2024 г. и продължават да се изпълняват. Те са за строеж и ремонт на физкултурни салони и спортни площадки, за изграждане и пристрояване на училища и детски градини и за ремонт на студентски общежития.

Но дори и след тях ще има още неремонтирани общежития и над 350 училища без физкултурни салони. Да, бяха 600 тези училища. Освен това ще имаме и 180 училища, които ще продължат да работят на двусменен режим. Да, намалихме ги двойно с ограничаване на приема, с ново строителство и пристрояване.

Ако искаме учителят да бъде авторитет, на когото доверяваме децата си, той трябва да има правомощия да налага ред.

оценка на документа.

Това възпроизвежда формализъм, включително и относно квалификациите на учители, превърнали се в голяма степен в трупане на кредити. Не се отчита дали някой е работил с децата по различен начин след това. Затова с промените в Закона бях предложил един принцип – не може педагогическата работа да се оценява въз основа на документ.

– Всичко това наложи да предложите промени в много посоки...

– Отворих за дебати целия спектър от елементи на системата, които я регулират – и оценяването, и учебните програми, и учебния план, и темата за образователната структура. Всички анализи показват, че тази структура, въведена преди 10 години, води, бих казал, до изцяло негативни резултати. Ранното завършване на основно образование в VII клас – единствено в Европейския съюз, води до по-ранно психическо претоварване децата да правят важен избор, до по-ранно стесняване на кариерните им пътеки, по-ранна сегрегация

са много по-зависими от броя на учениците. Защото при държавните и общинските училища, дори да отпадне ученик или да повтаря, не се намаляват средствата. Това е един от митовете, че ще загубят средства, и заради това училищата се въздържат от строги санкции.

– Да поговорим по горещата тема за заплатите на учителите – увеличението е 5% и вече има недоволство. И още – очакват ли проблеми с финансирането на образователните институции, тъй като системата работи месечно с 1/12 от миналогодишния бюджет?

– Краткосрочно, дори и да има проблем, той ще бъде преодоляван. Повече ме притесняват други фактори с дългосрочно въздействие върху благосъстоянието на учителите.

Едното е дали ще има обществен и бюджетен консенсус, че те са важни и трябва да получават над средната заплата за страната. Защото, ако имаме добри учители, ще имаме по-добро образование, ще имаме след това и по-добри специалисти във всяка професия.

Видео с целия разговор може да намерите в „Ютуб“ канала на Студио „Аз-буки“.

Снимка Крм Стоев

Красимир Вълчев заема поста министър на образованието и науката от 2017 до 2021 г. и от януари 2025 г. досега.

Завършва финанси в Икономическия университет – Варна. Разширява квалификацията си с обучение по „Бюджет и финансово управление“ в Университета „Дюк“, САЩ.

От 2002 г. започва професионалния си път в Министерството на финансите, заемайки различни експертни позиции. Директор на дирекция „Бюджет и финанси“ в МВнР. От 2009 до 2017 г. е главен секретар на МОН.

Избран е за народен представител от 45. НС насам. Бил е председател на Комисията по образование и наука и член на Комисията по бюджет и финанси.

А това е важно, тъй като има изследвания, които показват, че ако учениците тръгват с половин-един час по-късно на училище, се повишава мотивацията им за учене, нарастват и образователните резултати.

Добрата новина е, че благодарение на средствата от ЕС ремонтираме училища и ученически общежития по Плана за възстановяване. А най-голямата операция по Плана е изграждането на STEM центрове в 2300 училища.

Между другото, системата на образованието през този месец вече излиза като тази, която е отчела и усвоила най-много средства по Плана за възстановяване.

– Как ще се отразят върху училищното образование STEM центрите?

– Те са изключително полезна инвестиция. Вече имаме доказателства, че повишават мотивацията за учене на математика и природни науки. Това става, когато учениците учат интердисциплинарно и с експерименти, учат с разбиране, което повишава мотивацията и резултатите им.

Връщайки се на въпроса за инвестиционните програми, много ми се иска да имаме средства във всички училища не само за STEM центрове, но и за останалите кабинети. Много важно е да има центрове за хуманитарни науки. Всички предмети са важни, но още по-важна е добрата хуманитарна основа. Всяко дете трябва да знае български, трябва да бъде възпитано и в национално самосъзнание. Ако имаме средства в бюджета, ще настоявам да има такава програма.

МОН започна подобна програма за центрове за хуманитарни науки, но в момента са финансирани по-малко от 200 училища.

Много ми се иска да има и инвестиционни програми за детските градини.

– Реформи или стабилност – има ли шанс в това Народно събрание промените в Закона за предучилищното и училищното образование да бъдат приети на второ четене?

– Разбира се, системата има нужда от стабилност. Но реформи трябва да се правят, защото има неща, които трябва да поправим, и защото светът се променя. Разбира се, промените трябва да са разумни и обсъдени. Смяя да твърдя, че направихме доста неща,

които са в услуга на обществено-икономическото развитие на страната. Ще отбележа промените в професионалното образование и разширения прием в него, прехода към класификатор на професиите и новите държавни образователни стандарти, мерките относно приема във висшето образование, за да има повече обучаващи се за медицински сестри и в инженерно-техническите направления. Съответно ограничаваме нерационалното търсене в социалните, стопанските и правните науки.

Но най-вече промените трябва да доведат до това децата да учат повече с разбиране и да формират умения, да повишим функционалната интелигентност, защото в каквато и професия да поемат в бъдеще, те трябва да имат функционални умения. Не просто да са знаещи, но да могат да прилагат тези знания.

Що се отнася до Просветния закон, той най-вероятно няма да бъде приет от това Народно събрание. Но се надявам голяма част от промените, предложени в него, да бъдат приети в бъдеще. Имахме работна група преди второ четене и се видя, че има солиден консенсус по почти всички близо 25 предложения.

– Често сте упрекуван, че искате да се наложат забрани на телефоните в училище, на достъпа до социалните мрежи до определена възраст. Тук не е ли въпрос за разговори и на убеждения?

– И двете. Трябва да създаваме нагласи. Да казваме на децата и на родителите защо нещо е вредно. Вече имаме достатъчно доказателства, че телефоните, социалните мрежи и най-вече видеосъдържанието въздействат зле на подрастващите, че настъпват вреди за формирането на частта от мозъка, свързана с концентрация, планиране, креативност.

Децата прекарват средно 3 часа на ден в социални мрежи и пред екрани. Освен вредата това е и изпуснатото време за четене, за решаване на задачи, за спорт. Те развиват преди всичко консуматорска култура, страдат зрението им, комуникативните им умения.

Големият проблем е, че това е не просто вредно, а формира зависимост. Има умишлено заложено пристрастяващо съдържание, особено във видеосъдържанието. А когато дадено нещо е и вредно, и пристрастяващо,

вече трябва да говорим за забрани.

– Има и критици, че реформите са правени на парче или без ясна концепция.

– Отворихме за дискусия редица теми в образованието. Но не можем всички промени да ги предложим в един и същи момент, защото някои са свързани с промяна в Закона. Оставям на следващ министър на образованието и науката две неща. Едното е предложение за допълнение в действащи учебни програми с теми, свързани с изкуствения интелект, които бяха разработени – най-вече програмите по информационни технологии, информатика и компютърно моделиране.

Другото са оптимизирани програми по профилирана подготовка. Там със сигурност следващият министър трябва да има смелостта да проведе дискусия. Убеден съм, че ако оптимизираме учебните програми, така че да ги направим с по-малко задължително съдържание, да освободим време за осмисляне, упражнения, самостоятелна и групов работна, проекти и децата получават трайни знания и умения, те ще бъдат по-пригодни за бъдещия свят. Всички тези неща трябва да се направят. И в никакъв случай не са правени на парче.

– Защо отстъпихте за включването на интегрираните въпроси в НВО по математика в VII клас?

– Защото рискувахме да не можем да проведем изпита. Съдът не каза, че заповедите за формата на изпитите, обжалвани от родители, са незаконосъобразни, но спря изпълнението им до произнасяне по същество. Проблемът с изпита в края на VII клас е, че обединява две функции. Едната е диагностична и там няма проблем. Както виждате, никой не обжалва формата за X клас, защото от този изпит не зависят бъдещите образователни и житейски възможности на децата. Докато при изпита в VII клас има свръхфиксация и родителите вярват, че ако детето не отиде в желаното училище, то няма да получи добра среда и добро образование.

Но съм убеден, че рано или късно трябва да се направи този изпит с интегрирани въпроси.

– Връщам Ви към часовете по предметите в гимназиален етап, където има проблем с недостига на учители по природни науки. Как може да се справим с този проблем?

– Много трудно, ако не се справяме с проблема относно склонността за учене на математика и природни науки. Имаме дефицит на учители в тези области, на инженери, на специалисти по химични технологии. Когато предложим увеличение на часовете по математика и природни науки, основният аргумент отсреща – и той беше разумен, бе: „Откъде ще вземете учители? Нямаме и пари за тях, нали така?“. Тоест нямаме пари да им дадем по-високи заплати, за да ги накараме да бъдат учители. Това е един от дебатите, който водихме неведнъж в Отрасловия съвет. Трябва ли да кажем, че за едни учители има по-високи заплати, отколкото за други? Между другото, училищата го правят.

Но пък направихме безплатно обучението за тези педагогически специалности – учител по математика, физика, химия, информационни технологии или комбинациите от тях. Осигуряваме допълнителен прием. Още преди 10 години направих анализ и видях, че сме изправени през стряскащата перспектива към 2025 г. да останем без учители. В голяма степен благодарение на това беше взето бюджетно решение да се увеличават заплатите на учители.

Какво постигнахме? Вече имаме предостатъчно учители с предучилищна и начална педагогика. За първа година намалихме приема в направление „Педагогика“, където са предучилищната и началната педагогика.

– Какво трябва да се промени в професионалното образование, за да може да се стигне до консенсус с нуждите на бизнеса?

– Провеждахме политика за увеличаване дела на професионалното образование и на STEM профилите. И успяхме. Увеличихме дела на професионалното образование от 48 на 60%. Увеличихме два пъти дела на учениците в ИТ паралелки. Проблемът е, че сега софтуерният бизнес освобождава най-много хора, защото изкуственият интелект вече програмира. И това показва колко бързо се променя ситуацията. Но ако тези деца са избрали да учат ИТ профили, те са влезли в коловоза на техническото образование и в бъдеще ще бъдат пригодни за пазара на труда. Дори и да имаме повече технически кадри, това само увеличава шанса в България да се случат повече инвестиции.

Увеличихме и броя на паралелките с профил по природни науки. И повече деца искат да учат химия и биология. В резултат имаме желаещи да учат медицина.

За поредна година намалихме държавния прием в социалните, стопанските и правните науки. В същото време, увеличихме този в инженерните науки и в резултат във всички професионални направления, с изключение на „Машинно инженерство“, имаме повече записани да учат инженерно образование. Проблемът при него е, че голяма част от тези, които влизат, са с ниски резултати по математика и физика и след това отпадат. Затова обвързваме държавния прием с оценка от матура или изпит по математика и физика, а за икономическите специалности – с резултат по математика.

– А как държавата може да подкрепи с още мерки висшите училища, за да направят трансформацията, за която говорихме през последния час?

– Трябва да подкрепяме бюджетно университетите, ако искаме да имаме добро висше образование.

Разговорът ми с висшите училища винаги е бил да завишават изискванията. Качественото образование зависи от много неща, но в голяма степен и от това дали те карат студентите всяка седмица да четат и да направят проекти. А не да ходят от изпит на изпит. Защото проверка показва, че има висши училища, в които не се откриват студенти.

Нужно е да продължи и развитието на приоритетните професионални направления. Да се опитваме да обвържем още по-тесно пазара на труда и потребностите на обществото и този на образование. Правим това, като даваме допълнителни стипендии, регулираме приема и освобождаваме от такси. Освободихме от такси обучението на медицински сестри и акушерки и за първи път увеличихме приема с 36%.

Другото, което висшите училища трябва да правят, е постоянно да актуализират учебните програми, да се обединяват, да създават мрежи и съвместни обучения, да интензифицират и научната дейност.

Яворови дни в Бургас – среща на поезия и памет

Снимка РБ „Пейо Яворов“

Празничните прояви започнаха с представянето на пиеса по стихове на Яворов

Донка ТЪНКОШИЕВА

С богата програма и силно участие на учениците от ОУ „Пейо Яворов“ в Бургас се проведеха тазгодишните Яворови дни. Директорът на училището Светлана Костадинова заяви, че за нея е чест да приветства гостите на откриването на истинския празник, който обединява около паметта, духовността и поезията. Тя отбеляза, че Пейо Яворов е един от най-ярките поети в българската литература, чийто стих и до днес вълнува и вдъхновява.

Празничните прояви започнаха с представянето на пиеса по стихове на поета. Съорганизатори бяха от Регионалната библиотека в морския град, която също носи името на твореца. Събитието, на което Библиотеката даде подслон, събра ученици, учители, културни дейци и гости, обединени от интереса към българската литература и творчеството на Пейо Яворов.

Програмата продължи с двудневен конкурс за рецитация за ученици. Над 60 участници от училищата в Бургас и околността се включиха в надпреварата. Председател на журито бе актрисата Гергана Стоянова, която е с бургаски корени. Тя подчерта значението на поезията и необходимостта децата да бъдат приучавани да я четат и разбират. Наградите на победителите ще бъдат връчени в началото на февруари.

В Дома на нефтохимика пък бе излъчен документалният филм на Георги Тошев „Подир сенките на думите“, посветен на поета.

Библиотеката, в сътрудничество с Основното училище, проведе и открит урок, посветен на живота и творчеството на Яворов. Събитието бе насочено към учениците от прогимназиален етап и имаше за цел да представи по достъпен и увлекателен начин личността и поетичния свят на твореца. Чрез визуализации, откъси от произведения и дискусия учениците се потопиха в дълбочината и емоционалността, характерни за Яворовото творчество.

В рамките на Яворови дни 2026 в Регионалната библиотека можеше да бъде разгледана и изложбата от стъклописи на детската арт школа по стъклопис „Феерия“ към ОУ „Пейо К. Яворов“ с ръководител Красимира Ибришимова.

ВЕЧЕ В КНИЖАРНИЦИТЕ

Когато историята оживява

Ученици отбелязват 148 години
от освобождението на Кюстендил

Снимка Авторът

Ученици от ОДК – Кюстендил, по време на урок в къщата музей „Ильо войвода“

Северина ДИМИТРОВА

В навечерието на 148-ата годишнина от освобождението на Кюстендил ученици от Обединения детски комплекс в града превърнаха учебния процес в живо историческо преживяване. Младите журналисти от клуб „Гласът на ОДК“ заедно със свои съученици от школата по математика направиха образователно пътуване към събитията и личностите, белаяли борбата за свобода на Кюстендилския край.

Техният урок по родолюбие се проведе в къщата музей „Ильо войвода“, където е подредена експозицията „Националноосвободителните борби на населението от Кюстендилския край“.

В автентичната атмосфера

на възрожденския дом екскурзоводът Веси Георгиева преведе учениците през шестте музейни зали и ги запозна с експонатите и ключовите исторически събития, които те съхраняват.

Сградата е построена през 70-те години на XIX век и е тясно свързана с личността на Ильо войвода. В периода от 1878 до 1898 г. именно там живее легендарният борец за свобода, един от дейците на българското националноосвободително движение и командир на доброволческа чета в Руско-турската освободителна война от 1877 – 1878 г. След реставрация къщата отваря врати като музей през януари 1981 г.

Основен акцент в експозицията са животът и делото на Ильо Марков – Ильо войвода, както и участието на местното население в Българското опълчение и в освобождението

на Кюстендил през януари 1878 г.

Най-силен интерес у учениците предизвикаха двете възстановки на образа на дядо Ильо, неговото облекло и бойно снаряжение. Едната е изработена през 1980 г., а другата – преди шест години, като включва оригинални 150-годишни обувки, автентични оръжия и кобур.

Обиколката разкри и богата художествена колекция от картини и гоблен, посветени на личности и събития от епохата на Освобождението. Сред най-ценните експонати са личният печат на Ильо войвода и неговите оръжия, запазени свидетелства за героичното минало.

За участниците посещението се превърна в запомнящ се урок, в който историята излезе извън страниците на учебника и се превърна в жива памет и личен опит.

Педагози от област Ловеч обменят опит във формиращото оценяване

17 учители от област Ловеч участваха в майсторския клас „Подходи във формиращото оценяване“, който се проведе по Националната програма на МОН „Квалификация на педагогическите специалисти“, съобщават от Пресцентъра на МОН.

„Най-важното е, че сме в колегиална, сплотена среда, в която повечето от нас се познаваме и си имаме доверие, тъй като майсторските класове се провеждат на регионален принцип. Нещата се

случват не толкова като обучение, а като обмяна на опит“, сподели ръководителят на майсторския клас д-р Станислав Вълев, старши учител по история и цивилизации в Профилираната езикова гимназия „Екзарх Йосиф I“ – Ловеч.

През миналата година близо 1400 учители от цялата страна участваха в майсторски класове. Те се проведеха в няколко основни направления, като единият от акцентите беше именно формиращото оценяване. **АЗ-БУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

Дронове влизат в часовете в село Труд

В новия STEM център в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ ученето се превръща в приключение

Наскоро министърът на образованието и науката Красимир Вълчев откри STEM център в ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в село Труд, област Пловдив, в който ученето се превръща във вълнуващо приключение. Учениците разполагат с дигитални стаи, център за млади изследователи, учебна работилница, зона за творческо мислене и кулинарни занимания.

Проектът е на стойност над 129 000 евро и работи в направленията „Математика и информатика“ и „Роботика и киберфизични системи“. В центъра има роботи, дронове, VR очила, сензори, интерактивни дисплеи и компютри, които насърчават ученето чрез опити, изследвания и екипна работа. През настоящата учебна година учениците в училището са 238.

Дуляна КОЧЕВА

Нашият STEM център е изцяло насочен към технологиите. Заложиме и на образователни дронове, които предизвикват истински интерес сред учениците“, разказва за „Аз-буки“ директорката на ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ в село Труд Тоня Коева.

Чрез работата с образователните дронове Lite Bee Wing децата усвояват основни знания за технологиите, програмирането и логическото мислене по достъпен, интересен и забавен начин. Директорката посочва, че първата стъпка в работата с подобен дрон е сглобяването му. Това се случва чрез специални леги елементи, които децата подреждат сами. Така учениците още от самото начало развиват пространствено мислене, фина моторика и умения за работа по инструкции.

След като дронът е готов, идва ред на кодирането. То не изисква предварителни знания по програмиране, защото се осъществява чрез образователен софтуер, създаден специално за ученици. Вместо сложни кодове децата използват визуални елементи и логически последователности, с които задават команди, като посока на движение, завой или спиране.

„Сред най-интересното в работата с образователните дронове е начинът, по който те получават и изпълняват командите“, разказва моята събеседничка. Това става чрез специално килимче с QR кодове, разположени върху него. Всеки код отговаря на конкретно действие или движение. Когато дронът „разчете“ кода, той изпълнява зададената команда – „напред“, „назад“, „наляво“, „надясно“ или комбинация от движения.

По този начин децата буквално „програмират чрез игра“, като виждат веднага резултата от своите действия. Това прави ученето интуитивно, увлекателно и разбираемо, а сложни понятия като алгоритми и последователности се усвояват естествено и без напрежение.

И тъй като интересът към образователните дронове е много голям, ръководството на училището решава от тази учебна година да сформира Клуб по роботика и леги конструиране. Заниманията ще започнат от II клас и ще продължат до VII клас.

„Започваме с първите стъпки с леги конструирането и след това ще надграждаме със STEM роботика и програмиране. Впрочем програмирането много прилича на Scratch. При нас още във II клас започваме със Scratch Junior в заниманията по интереси и след това по-големите ученици надграждат в VI и VII клас с Python“, обяснява директорката.

Новият STEM център включва три специализирани помещения на един етаж, като коридорните зони са адаптирани за творчески занимания, а класните стаи са високотехнологично оборудвани.

В първия кабинет са разположени компютрите – там ще се провеждат обучението по леги конструиране и работата с дронове. Във втората класна стая са решили да използват очилата за виртуална реалност, които да внедрят в обучението по всеки предмет.

„Вече дори го приложиме на практика при отбелязването на Бабин ден. С VR очилата се върнахме назад във времето, за да видим как са отбелязвали празника нашите баби“, обяснява Коева.

Третият кабинет е зона за творчески занимания и кулинарни уп-

ражнения. В деня на откриването най-малките ученици впечатляват гостите с кулинарни умения, като приготвят качамак със сирене, червен пипер и рукола.

Новото образователно пространство разполага не само с дронове, VR очила и учебни роботи, но и със сензори за изследване на околната среда. Има апаратура, с която измерват температурата, влажността и налягането в стайте.

„STEM центърът ще помогне за усвояването на нови знания чрез преживяване, изследване, експериментиране, както и чрез

откриване на връзки между различните учебни предмети“, разказва директорката. STEM центърът разполага с режещ плотер и 3D принтер, които значително обогатяват учебния процес, като дават на учениците възможност да превърнат идеите си в реални обекти. В практическите занятия учениците могат първо да проектират своя продукт дигитално, след това да го изработят с режещ плотер или 3D принтера и накрая да анализират и подобрят резултата. По този начин STEM центърът създава интерактивна и ангажираща среда, в която ученето е едновременно забавно и приложимо в реалния живот.

Истината е, че в училището отдавна развиват междупредметните връзки между отделните дисциплини. Съвсем наскоро разработват интегрален урок за разделното събиране във II клас, който съчетава в себе си математика, изобразително изкуство, музика и технологии и предприемачество, с който участват в конкурса „Добрите практики на фокус“ към Prepodavame.bg.

„STEM урокът се проведе с въвеждаща презентация по темата, създадена с помощта на модела за изкуствен интелект Gemini и оформена в платформата Canva, което прави съдържанието по-достъпно и ангажиращо за учениците. След това децата се включиха в практическа дейност по разделно събиране, като използват подобрени материали, за да изработят креативни и полезни предмети, демонстрирайки как отпадъците могат да бъдат преобразувани в нещо ново и ценно.

Цялата дейност е съпроводена от музикалното оформление на песента „Грите кофи“, което допълнително засилва интереса и положителната нагласа към темата. В часовете по изобразително изкуство учениците създават рисунки на тема „Разделно събиране“, а по технологиите и предприемачество ги превръщат в печатни материали.

Изработените материали се разпространява сред всички ученици в училището, за да достигне екологичното послание до цялата училищна общност. Децата отнесоха информацията и у дома, като обсъдиха темата заедно със своите родители“, допълва тя.

В училището се организират разнообразни дейности по интереси, които развиват талантите и уменията на учениците – клуб „Сръчни ръчички“, компютърно моделиране, мажоретен състав, народни танци, народно пеене и различни спортове.

„Село Труд е известно с успешните си хандбални групи, които печелят множество купи и медали, като освен за момчета от миналата година се развиват и групи по хандбал за момичета. Училището активно участва и в състезания по футбол, баскетбол, лека атлетика, волейбол, насърчвайки децата към спорт, екипност и здравословен начин на живот“, завършва Тоня Коева.

Снимки: Пресцентър на МОН

Образователните дронове помагат на децата да направят първи стъпки в програмирането и да развиват логическото си мислене

По време на откриването на новия STEM център учениците впечатляват гостите с кулинарни умения

Тоня Коева, директор:

Ако искаме да мотивираме учениците, трябва да търсим нови подходи

За да бъдат учениците мотивирани, е необходимо постоянно да се търсят и прилагат съвременни подходи в обучението. В училището се полагат целенасочени усилия децата да постигат високи образователни резултати, като това дава своите положителни резултати. В учебния процес учителите не разчитат единствено на традиционни-

те методи, а активно въвеждат иновативни практики. Съществена роля имат и технологиите, които подпомагат обучението и улесняват ангажирането на вниманието на съвременното поколение ученици. За да ги насърчаваме към по-високи постижения, е важно непрекъснато да откриваме нови идеи, методи и форми на преподаване.

Снимка НУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Тополовград

Дуляна КОЧЕВА

Ролята на образователния медиатор е да бъде връзка между училището, семейството и детето. Тази работа не е много лесна, защото работим с крайно бедни семейства. Опитваме се да им помогнем да преодолеят барьерите, които им пречат да изпратят децата си на училище“, споделя пред „Аз-буки“ медиаторът в Начално училище „Св. св. Кирил и Методий“ в Тополовград Нанси Асенова. Тя е носител на наградата „Млад медиатор“ за 2025 г., а отличието ѝ връчи лично министърът на образованието и науката Красимир Вълчев на официална церемония в МОН.

Обяснява, че най-често това, което спира родителите да пуснат децата си в училище, е или недоимък, или липса на мотивация. „Има семейства, за които образованието не е приоритет. Те самите не са учили и съответно не мислят, че е нужно и децата им да го правят“, казва тя.

Нанси е на 23 години, но вече знае какво иска да се занимава, и смело можем да кажем, че е открила своето призвание. Работата с деца я зарежда и ѝ носи истинско удовлетворение. Чувства се щастлива в ролята си на образователен медиатор, защото така успява да помага всеки ден.

В един момент разбира, че в началното училище в Тополовград търсят образователен медиатор, и от училището ѝ предлагат позицията, тъй като предишният медиатор се е пенсионирал. Признава, че в началото не знае точно какво трябва да прави, но бързо се адаптира. И днес наистина работата много ѝ харесва. Сега е решила да продължи висшето си образование. „Искам да уча за начален учител“, казва тя.

Нанси работи в училището от две години, като е на половин щат към училището и на половин щат по проекта „Успех за теб“. В свободното си време обича да изработва сувенири – свещи и сатенени рози. Много харесва и диамантените гоблени и често след работа посвещава времето си на това любимо хоби. Има собствена страничка в социалните мрежи, където показва и предлага своите творения.

Страстта си към творческите занимания успява да предаде и на учениците. В края на миналата година заедно с тях изработват сувенири за коледния базар на училището, в който се включват всички ученици. Със събраните средства помагат на болно момче, което има нужда от пари за животоспасяваща операция в чужбина. Дарителската инициатива е на Община Тополовград и зад каузата застават и възпитаниците на другите училища в града.

Всяка година Нанси и учениците ѝ изработват мартенички за 1 март и след това ги подаряват на хората в града. Правят и тематична украса за училището в зависимост от различните празници, които организират. Миналата година се включват и с изработването на коледната украса за школото.

Преди време сама инициира и кампания за събиране на дрехи и обувки за деца от крайно бедни семейства.

Да обичаш децата

Нанси Асенова от НУ „Св. св. Кирил и Методий“ в Тополовград спечели отличието „Млад медиатор“ за 2025 г.

Снимка Крум Стоев

Нанси Асенова

Образователният медиатор подпомага по всякакъв начин напредъка на учениците

„На пръстите на едната ръка се броят децата, които нямат какво да облекат или обуят, за да дойдат на училище. Но реших да събера нужното, за да могат и те да посещават редовно часовете. И днес всички те са в клас“, казва моята събеседничка. Щастлива е, че е успяла да помогне.

Нанси разказва, че много добре познава учениците и техните семейства. Добре знае с кого и как да разговаря. „В началото

беше доста трудно. Някои от родителите бяха дистанцирани и незаинтересовани, други – агресивни и нападателни. Но с времето всичко се нареди. Те видяха сами резултата от моята работа и че всичко, което правя, е за децата“, обяснява тя.

Казва, че никога не се е страхувала да отиде в нечий дом. Отзовава се по всяко време при нужда и всеки ден прави това, което трябва. Истински се радва, когато

наистина успее да помогне. Спомня си един от първите такива случаи, когато връща в училище дете от проблемно семейство.

„Беше дете на разведени родители. Не посещаваше редовно училище, нямаше мотивация за учене, нямаше подкрепа от никого“, разказва тя. С неговия случай започва да работи още в първите си дни като образователен медиатор. „Много ми беше трудно да му покажа, че съм на негова страна и може да ми вярва, както и да го приобща към учебната среда и към учителите“, обяснява младото момиче. Но в крайна сметка, с много търпение и желание успява и това дете днес посещава редовно училище. Благодарна е и за това, че успява да убеди и родителите, и близките на този ученик, че образованието дава шанс за по-добро бъдеще и че без него детето няма как да успее да се справи с живота и да се грижи за себе си и за тях след време.

На въпроса дали учениците им продължават образованието си след IV клас, Нанси отговаря положително. „Децата продължават да учат. Отиват в СУ „Д-р Петър Берон“ в града“, казва тя. И не прекъсват връзката си с нея. Продължават да я търсят и да искат да ѝ разказват какво се случва в живота им.

„Станахме приятели както с децата, така и с родителите им. Много държа и на колегите си в училище, без които наистина нещата нямаше да се случват. Всички сме като голямо семейство и наистина държим един на друг“, обобщава тя.

Добрин Парнаров, директор:

„Изключително доволен съм от ентузиазма на Нанси. Тя е сърцата млада жена! Всяка сутрин се среща с класните ръководители, като уточняват кои деца не са училище и по какви причини. След това пали колата и започва да обикаля от къща на къща. Ние сме и средишно училище, така че разстоянията между населените места не са малки. Нанси се среща с хората и постоянно им помага за всичко, от което имат нужда. По всякакъв начин се опитваме със задружни усилия да убедим семействата, че трябва да изпращат децата си на училище. С Нанси разбрахме какво е работа на терен.

Освен всичко, което изброих, Нанси е и много всеотдайна и активно участва във всички инициативи на училището. И не само това, а и успява да увлече и децата да се включат. Но може би най-важното е, че откакто Нанси е в екипа ни, сме свели до минимум отсъствията по неужителни причини.

Само като пример посочвам, че за миналата учебна година ми се наложи да подам документи до Държавната агенция за закрила на детето за спиране на семейните помощи само за две деца от училището.

Пак ще го кажа – Нанси се старае много. И сега я мотивирам да учи и да стане начален учител. Началният учител е и майка, и татко, и учител, и възпитател. И тя ще се справи с това отлично. Твърдо съм решен, че след като приключи работата по Проекта, ще ѝ предложа работа на цял щат. Всички в училището много разчитаме на нея и с колегите много я обичаме.“

Да искаш, значи да можеш

За смисъла да изучаваш френски език, обученията на учителите и активната и разнообразна дейност на Асоциацията на преподавателите по и на френски език в България разговаряме с нейния председател Вяра Любенова

Петя НИКОЛОВА

Ф

ранцузите казват „Vouloir, c'est pouvoir“ – фразата, приписвана често на Наполеон Бонапарт, в превод на български означава „Да искаш, значи да можеш“.

Използваме я като мото на настоящия текст не само защото разговорът на „Аз-буки“ с председателя на Асоциацията на преподавателите по и на френски език в България Вяра Любенова я потвърждава. Но и защото образованието днес изисква преди всичко мотивация.

Без значение на какво умение, познание или конкретно – на овладяването на чужд език, акцентираме, за да постигнем успех, се нуждаем от действия и постоянство при преодоляване на препятствията.

За Вяра Любенова, застанала начело на Асоциацията през 2017 г., в цялостната дейност на сдружението мотивацията на екипа играе съществена роля. Традициите са другата опорна точка.

„Нека не забравяме, че първата международна институция, на която България стана член в зората на 90-те години на миналия век, беше Международната организация на Франкофонията. Френският език има стабилно място в палитрата на чуждоезиковото обучение у нас“, казва тя.

Отбелязва, че в българското общество съществува традиционна семейна франкофония, която се предава от поколение на поколение още от епохата на Възраждането и независимо от държавната политика, нагласите на обществото и модата в изучаването на чуждите езици тя не се е загубила.

„Разбира се, световните тенденции наложили английският език да стане едва ли не задължителен. Има и актуални настроения в полза на испанския, на китайския. Френският обаче има своето място в чуждоезиковото обучение и хубавото е, че щом веднъж децата се докоснат до него, в повечето случаи са мотивирани и го учат с голямо желание, откриват богатството на литературата и културата и се възползват от възможностите да продължат да учат на френски език в чужбина или във франкофонските програми, които предлагат българските университети“, отбелязва Вяра Любенова.

И подчертава, че България има прекрасни отношения с Франция и с франкофонските страни и владенето на френски език е голям плюс за развитието на младите хора.

Създадена през 1993 г. по идея на преподавателите по френски език в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с първи председател проф. Стоян Атанасов, Асоциацията е част от Международната федерация на преподавателите по френски език – най-голямата професионална организация в света, която не е синдикат.

Още с учредяването си Асоциацията залага като основен приоритет продължаващото обучение и квалификацията на учителите по френски език в страната. Сред важните дейности в тяхна подкрепа са и професионални съвети и информация, включване в проекти и културни прояви, в курсове за квалификация във Франция и други франкофонски страни.

През декември миналата година например девет преподаватели от български училища преминават двуседмично обучение във Виши, Франция. В периода 2018 – 2025 г. те са общо 70. Обучението е със стипендии от Френското посолство у нас, с партньорството на Френския институт в България, Центъра на Международната организация на Франкофонията за Централна и Източна Европа (CREFECO) и МОН по препоръка и със съдействието на Асоциацията. През годините с подкрепата на сдружението преподаватели по френски език са били

Снимка: АПФБ

Танцово ателие във Френския институт в България през 2025 г. събира посланиците на Виетнам и на Мароко – Н.Пр. Нгиен Ти Мин Нгует и Н. Пр. Закия ел Мидауи, Вяра Ангелова и ученички от столичните 18. и 35. средно училище

Вяра Любенова, председател на Асоциацията на преподавателите по и на френски език в България

изпращани на обучение във Франция, Белгия, Швейцария, Германия, Сенегал и други страни.

Питаме Любенова как тези обучения се отразяват на практика в часовете на педагозите. Дали учениците усещат повишеното ниво на своите учители и получават ли нещо повече от тях.

„За учителите има огромна полза. Обикновено лекторите са компетентни, динамични и харизматични. Освен конкретните техники на преподаване, припомнянето на някои методи, усъвършенстване нивото на владее на езика от самите учители, атмосферата между франкофони действат изключително мотивиращо и ангажиращо за преподавателите. Много е важно учителите да са в крак с всички новости както дидактически, така и по отношение на живота и реалностите в страните от франкофонския свят. Часовете им стават по-интересни, те добиват по-високо самочувствие, по-голяма увереност в себе си и децата усещат всичко това и го уважават и ценят. Разликата се вижда ясно и отчетливо“, обяснява Вяра Любенова.

В навечерието на месец март, който традиционно се посвещава на франкофонията в България, председателят на Асоциацията анонсира някои от предстоящите инициативи.

Освен изложба с творби на ученици, вдъхновени от франкофонските страни, която ще бъде подредена във Френския институт в България, ще се проведе и четвъртото

издание на Европейската асамблея за ученици. Асоциацията я организира съвместно с НБУ и Френския институт, като в нея се включват гимназисти от цялата страна. В момента се провежда и конкурсът по превод на художествен текст, организиран от 4. ЕГ „Фредерик Жюлио-Кюри“ във Варна, а резултатите ще излязат именно през Месеца на франкофонията.

В Езиковата гимназия във Варна през 2023 г. след 4-годишно прекъсване се завръща и друга впечатляваща инициатива на Асоциацията и Френския институт в България – Международният ученически франкофонски фестивал.

Събитието е ценно за Асоциацията, като разпространител на франкофонските култури. Защото освен да насърчат изучаването на френски език и да подпомогнат уменията на учениците за устно изразяване, дейностите на сдружението имат за цел да изграждат общочовешки ценности като толерантност, солидарност и приемане на различията, да развият и поощрят креативността на учащите се. С конкурси по креативно писане („Маратон по писане“), по превод на художествен текст, диктовка, поезия и есе се развиват уменията им по френски език, но се засилва и мотивацията за учене.

Вяра Любенова разказва, че в последните години осъществяват ползотворно партньорство с танцова и арт компания „Софистик-Живо“ с главен художествен ръководител Елина Топалска. Заедно провеждат серия от артистични ателиета за преподавателите по и на френски език в България, като в тях изработват костюми и представят танци от различни франкофонски страни – Виетнам, Мароко, Сенегал, Франция, Швейцария. В ателиетата се включват Н. Пр. Закия ел Мидауи – посланик на Кралство Мароко у нас, и посланичката на Република Виетнам – Н.Пр. Нгиен Ти Мин Нгует.

Благодарение на факта, че придружава танцовата формация „Софистик-Живо“ на Международния фестивал на приказките и народните занаяти в Загора в Мароко, Любенова се свързва с писателя Абделазис Ерашиди. Той е директор и главен организатор на фестивала, преподавател по арабски език и литература в Университета в Кенитра. От запознанството се ражда приятелство, но и две преведени на български негови книги. От Вяра, която освен преподавател по френски език е и преводач на специализирана и художествена литература.

„Абделазис Ерашиди ми изпрати текста на книгата си „Болката на пясъците“ и реших да я превода за удоволствие по време на ковид пандемията. След това направихме проект, поканихме го и той се влюби в България. През 2024 г. по негова специална покана ученици от Френската гимназия в София участваха във Фестивала в Мароко, разказваха приказки на френски език и представиха много хубава програма с песни и танци. Децата водиха ателиета по плъстене на вълна, изработваха мартеници с местните жители. Беше прекрасно и ни отразиха по всички марокански телевизии. След това преведох и втора книга на мароканския писател – „Бедуини на ръба на скалата“, и обменът продължи. Ерашиди вече два пъти е идвал в София. Стана добър познаник както на ученици, така и на студенти и на колеги, а вече се надявам – и на читателите“, признава Любенова.

Като ни разказва с въздушевание за Международния ден на учителя по френски език, въведен от президента Емануел Макрон през 2018 г., за Международния театрален фестивал за учители в партньорство с CREFECO и програмата „Десет от десет“, както и за други изяви на ръководената от нея асоциация, Вяра Любенова ни убеждава все повече в собствената си мотивация. За нея, която от малка е възпитана в духа на франкофонията и закърмена с френската реч, няма съмнение, че отстояването на традицията на езиковите гимназии и паралелки и запазването на часовете по чужд език в системата на средното образование е важна кауза и за Асоциацията.

„Мисля, че от дете не съм прекарала нито един ден без френски в живота си. Майка ми е франкофон, а по бащина линия единият ми пра-прадядо е говорил френски. Да завърша 9. ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин“ в София, е сбъдната мечта. След това се дипломирах и в Софийския университет с френска филология. Не знам точно как стана, но за мен френският е не само целият ми професионален път, а и кауза, и начин на живот“, споделя Любенова.

Като дългогодишен преподавател, който с усмивка споменава, че нищо не може да я успокои така, както да направи една диктовка, Вяра отдавна е осъзнала, че участието на младите хора в дейностите на АПФБ – образователни и развлекателни, са сигурен залог за успех. Защото, както сама казва: „Бъдещето на френски език е в техните ръце“.

Глобалното висше образование става все по-многополюсно

Азиатските университети скоростно се превръщат в основни играчи на международната сцена и в центрове на качествено преподаване и наука

Висшите училища от цяла Азия продължават да подобряват своите показатели в сравнение с тези в САЩ и в Европа. Това личи от данните от обявената преди дни класация Times Higher Education World University Rankings by Subject 2026. Тя оценява университети в 11 предметни области, които обхващат 148 отделни дисциплини, използвайки усъвършенствана версия на общата методология на World University Rankings 2026 и нейните 18 индикатора за представянето. Рейтингът оценява силните страни на всяко висше училище по отношение на обучение, научноизследователска дейност, трансфер на знания и международен престиж.

Особено видим е ръстът в резултатите на университетите от Азия в областта на STEM дисциплините (наука, технологии, инженерни науки и математика). Сред азиатските университети 17% са се изкачили в класацията за науки за живота, 16% във физически науки и 19% в областта на компютърните науки. Но те ускоряват напредването си и в областта на хуманитарните и социалните науки и в изкуствата.

И докато на най-високите места на класацията имената остават почти непроменени, по-задълбоченият анализ показва възход в показателите на онези след тях, се посочва в анализа на Times Higher Education.

САЩ остават в доминираща позиция с 68 от 111-те топ 10 места, което е ръст с едно в сравнение с миналогодишната класация. Общият брой на представители от Обединеното кралство пък спада леко до 29. Американските университети „Харвард“ и „Станфорд“ и британският „Кеймбридж“ са единствените, които се появяват в топ 10 на всички 11 тематични класации.

В същото време, към четирите топ 10 позиции в областта на образованието и бизнеса, които имаше миналата година, Китай печели още три през 2026 г. А почти половината от азиатските институции (47%) са подобрили класирането си в областта на правото, 32 на сто са го направили в образованието, 29% в изкуствата и хуманитарните науки и 26% в бизнеса и икономиката, където за първи път в топ 10 попадат 3 университета от Азия – китайският „Цинхуа“ (3), Пекинският университет (7) и Националният университет на Сингапур (10).

За сравнение, само 17% в представените висши училища от Северна Америка и 13% от тези в Европа са подобрили позиции в областта на изкуствата и хуманитарните науки. В същото време, в Китай 31 на сто от университетите са подобрили представянето си в областта на изкуствата и хуманитарните науки, 38% в образованието и цели 80 процента в сферата на правото. По подобен начин в

Снимка Tsinghua University

Китайският университет „Цинхуа“, който отбелязва тази година своята 115-годишнина, привлича все повече студенти и преподаватели с качеството на обучението и средата за академично развитие

Южна Корея 42% от висшите училища бележат ръст на показателите си в областта на образованието, а в Япония – 55 на сто в изкуствата и хуманитарните науки.

Според Филип Алтбах – почетен професор в Центъра за международно висше образование на Бостънския колеж, азиатските университети продължават стабилни си възход поради големи инвестиции в подобряване или създаване на интензивни изследователски университети не само в Китай, но и Южна Корея, Сингапур, Тайван и Малайзия. Той отбелязва, че академичните системи на континента вече са „узрели“, като налице е по-голям брой университети и

често драматично разширяване на достъпа до висше образование.

„Поради тези причини азиатските университети сега са основни играчи на международната сцена. Глобалното висше образование става все по-многополюсно, като доминацията на Западна Европа и Северна Америка до известна степен отслабва. И това е нещо добро за висшето образование“, смята проф. Алтбах.

А Хуго Хорта – доцент във Факултета по образование в Университета в Хонконг, коментира, че продължаващото нарастване на обема на публикациите от Източна Азия в областта на хуманитарните и социалните науки вече е придру-

жено от подобряване на качеството. Според него може би ключов двигател за възхода на тези теми в Азия е „манията“ сред докторантите в региона да публикуват статии. Той прогнозира, че университетите от Китай, Хонконг и Сингапур не само ще бъдат в топ 10 в близко бъдеще в тези категории, но може да поемат и лидерството.

Какво показват данните по области?

В област „Изкуство и хуманитарни науки“ са класирани 817 университета от 74 държави и територии, а водач става Масачузетският технологичен институт заради силно представяне в областта на качеството на изследванията и реномето по света. След него се нареждат университетите „Станфорд“ и „Кеймбридж“.

В област „Бизнес и икономика“ Масачузетският технологичен институт запазва първото си място, засилвайки качеството на изследванията и връзките с индустрията. Втори е „Станфорд“, а Университетът „Цинхуа“ (Китай) се издига до третото място, благодарение на много високо оценена изследователска среда. Сред десетте най-добри попадат и Националният университет на Сингапур и Университетът на Пенсилвания (САЩ). В областта са класирани 1067 висши училища от 91 държави и територии.

В област „Компютърни науки“ са включени 1165 университета от 84 държави и територии. Номер едно е „Оксфорд“ заради изключително представяне в преподаването и международното реноме. Второто място заема „Кеймбридж“, а третото – Швейцарският федерален технологичен институт (ETH – Цюрих). За първи път в челната десетка пробива Пекинският университет поради бурното развитие на връзките с бизнеса.

В област „Социални науки“ класацията включва 1202 университета от 104 държави и територии. Начело излиза Масачузетският технологичен институт заради развитието на връзките с бизнеса и нараснал международен имидж.

Негови подгласници са „Оксфорд“ и „Станфорд“. В първите десет отново влиза Университетът „Йейл“, благодарение на силно представяне в преподаването.

В област „Науки за образованието“ са обхванати 830 университета от 88 държави и територии. Начело остава „Станфорд“, показвайки извънредно добро представяне в развита на изследователската среда и връзките с индустрията. След него се нареждат Университетът на Калифорния – Бъркли, и „Оксфорд“. Сред първите десет се завръща Университетът на Мичиган, „Ан Арбър“, повишавайки представянето си в преподаването и изследванията.

В област „Инженерни науки“ ранкингът включва 1555 университета от 98 държави и територии. „Харвард“ продължава да е лидер благодарение на невероятното си представяне в изследователската област. Втори е „Оксфорд“, а третото място разделят Масачузетският технологичен институт и „Станфорд“. Пекинският университет пробива в топ 10 със силни оценки за преподаване и връзки с бизнеса.

В област „Право“, където са класирани 425 университета от 53 държави и територии, начело излиза „Станфорд“ заради изключително ниво на преподаване. Второто място е за Нюйоркския университет, а третото заема „Кеймбридж“. В топ 10 влиза Университетът на Мелбърн, Австралия, развил силна изследователска среда.

В област „Науки за живота“ са включени 1211 университета от 98 държави и територии. А водач на класирането е „Харвард“ благодарение на силна изследователска среда и качество на проучванията. Втори е „Кеймбридж“, а трети – Масачузетският технологичен институт.

В област „Медицина и здраве“ попадат 1230 университета от 102 държави и територии. На върха се изкачва „Оксфорд“ благодарение на силно представяне в преподаването, изследванията и връзките с бизнеса. Втори и трети са „Кеймбридж“ и „Харвард“. В топ 10 влиза и Университетът на Калифорния – Бъркли.

В област „Физически науки“ са подредени 1487 университета от 109 държави и територии. Водач е Калифорнийският технологичен институт („Калтех“), заради изключителни връзки с индустрията. Второто място поделят „Харвард“ и „Станфорд“. Сред първите десет влиза и китайският университет „Цинхуа“, отбелязвайки силно представяне в преподаването и изследванията.

В област „Психология“ присъстват 694 университета от 64 държави и територии. Лидер става „Кеймбридж“, а за това допринася неговото изключително международно реноме. Следват го „Станфорд“ и Университетът на Калифорния – Бъркли. В десетката се завръща Чикагският университет благодарение на качествено преподаване. **АЗБУКИ**

Българското присъствие

Софийският университет „Св. Климент Охридски“ за поредна година влиза в класацията Times Higher Education Rankings by Subject 2026, като запазва броя на научните области, в които е класиран, но при по-голям брой участващи в класирането висши училища.

Най-старото ни висше училище заема 601 – 800 място в научна област „Изкуство и хуманитарни науки“ (601+ място преди година), 1001+ в „Медицина и здраве“ (801 – 1000 място през 2025-а), „Компютърни науки“ (1001+ преди година), „Науки за живота“ (1001+ година по-рано) и „Социални науки“ (1001+ в предходното издание), 1251+ място в „Инженерни науки“ (1001 – 1250 преди година) и във „Физически науки“ (1001+ през 2025-а).

В групата 1001+ в областта „Компютърни науки“ попада и Техническият университет в София, който запазва позиции. Най-голямото ни техническо висше училище отново е в групата 601 – 800 в областта „Изследвания в образованието“, влиза в групата 1251+ във „Физически науки“ (1001+ преди година) и остава в групата 1251+ и в класацията за инженерни науки.

В класацията „Науки за живота“ освен със Софийския университет България е представена и от Медицинския университет в София и Тракийския университет, които също попадат в групата 1001+ място. МУ – София, този път не попада в рейтинга в област „Медицина и здраве“, където преди година бе в групата 801 – 1000 място.

В класацията за физични науки в групата 1251+ място влиза и Пловдивският университет „Паусий Хилендарски“.

Лидия Кечиджиева – асистент в Института по микробиология „Стефан Ангелов“ на БАН, е новият носител на годишната докторантска стипендия на фондация „Карол Знание“. Вота на журито тя печели в конкуренция с двама докторанти от Софийския университет и един от Югозападния университет. От януари 2025 г. тя е докторант в лаборатория „Експериментална имунология“ в Института. Темата на нейната дисертация е „Изследване ефекта на специфична високометиловата диета върху развитието на системен лупус еритематозус при миши модели на заболяването“.

Зина СОКОЛОВА

Интересът на Лидия Кечиджиева към науката се заражда в XI – XII клас. Първото ѝ желание е да стане лекар. Но се отказва да кандидатства, тъй като е „малко скарана с химията“. Но пък биологията винаги ѝ се е удавала и решава да пренасочи усилията си в тази посока.

Приемат я в специалност „Биотехнологии“ в Биологическия факултет на Софийския университет. И в следващите години си дава сметка, че нито тя е за медицината, нито медицината – за нея.

„Много уважавам лекарите, но от мен добър лекар нямаше да стане. Но пък за сметка на това се надявам наистина да съм добър учен. Когато започна ковид пандемията, се оказа, че тъй като в университета сме по десет човека в група, системата е такава, че невинаги може на всеки студент да се обърне внимание. А това е нужно, защото на различните хора се удават различни неща“, споделя младата изследователка.

Отбелязва още как по време на пандемията е много притеснена, че при онлайн обучението им липсва практика. И няма търпение да почне някъде стаж. Казва си: „Добре, ето вече съм III курс. Време е, да започна някакви стажове“. Кандидатства за практиките на Министерството на образованието и науката. Всичко това се случва седмица преди да затворят цялата държава заради ковид. Подава кандидатурата си на още няколко места, като ѝ отговарят веднага само от Института по микробиология: „Можеш да дойдеш още утре“.

По това време Лидия Кечиджиева изобщо не е запозната в детайли какво представлява имунологията. Освен това в I и II курс все още не е съвсем ориентирана каква да бъде тясната ѝ специализация. Но решава да приеме поканата. А най-хубавото е, че им позволяват да продължат да посещават Института за стаж и по време на пандемията.

„Честно казано, това ме спаси. Имах задача и можех да върша нещо през следващите месеци. Колкото повече практическа работа ни се даваше, толкова повече осъзнавах, че наистина това е, което искам да правя. Осъзнах и друго – имунологията обхващаше всичките ми интереси“, спомня си Лидия.

Подчертава, че в имунологията всичко е много свързано едно с друго. Изключително интердисциплинарна е, няма скучен ден, няма скучна тема. „Даваше ни се възможност още в III курс да се включваме в някаква изследователска работа, и това придаваше смисъл, засилваше мотивацията и осмисляше причината да сме там на практика“, добавя тя.

От Института предоставят на младите учени пълна свобода да решат къде да продължат кариерата си – у нас или в чужбина. Те имат и възможността да заминат за магистратура в друга страна и да се върнат. Лидия Кечиджиева обаче избира да остане в България.

Лабораторията, в която работи, се занимава основно с автоимунни заболявания, които са много тежки. Освен това хората невинаги са напълно информирани за съществуването им. Липсва и качествена профилактика за този тип заболявания.

„Конкретно това, с което се занимавам и което е темата на моята дисертация, е системен лупус еритематозус, който сме го разработвали в три различни миши модела. В момента за дисертацията изследваме ефекта на специфична диета върху развитието на заболяването“, обяснява младият учен.

И пояснява, че изследват конкретно съединение, за което е доказано, че при лупуса има

Снимка Фондация „Карол Знание“

Специфични диети срещу автоимунни заболявания

Не разработваме магическо хапче, а търсим потенциални нови терапии, казва Лидия Кечиджиева – асистент в Института по микробиология

Прегизвикателството

Системният лупус еритематозус е едно от най-комплексните автоимунни заболявания, което се характеризира с нарушен имунен толеранс, хронично възпаление и тежки органични увреждания. Съвременните терапии са ограничени поради неспецифичност и цитотоксичност, което налага търсене на нови, по-селективни подходи.

Проектът на Лидия Кечиджиева се основава на тази необходимост чрез изследване на епигенетичните механизми, по-специално метилирането на ДНК – и тяхната роля в модулирането на патологичния автоимунен отговор.

Съществен акцент в проекта е анализът на чревния микробиом. Натрупват се доказателства, че чревната среда играе ключова роля в пречупването на имунологичния толеранс на автоимунни заболявания. Метилирането на ДНК се разглежда като регулаторен механизъм, който влияе върху метаболитната активност, продукцията на имуномодулиращи метаболити и взаимодействията между микроорганизмите и лимфоидната тъкан, асоциирана с чревната лигавица.

Проследяването на генната експресия в тъканно установените лимфоцити, както и цялостното разнообразие на чревния микробиом на животните ще позволи да се установи дали високометиловата диета модулира не само имунните клетки, но микротофлората – потенциален ключов механизъм в потискането на автоимунитета.

Използваните методи в изследването комбинират съвременни подходи от имунологията, молекулярната биология и патология – хуманизиран миши модел, ELISA анализи за автоантитела и цитокини, поточна цитометрия, определяне на степента на метилиране и хидроксиметилиране на ДНК, хистохимия и имунофлуоресценция.

нарушение на регулацията на един конкретен процес. Нарича се метилиране на ДНК. А при лупуса има деметилиране, тоест обратното.

„Искаме да проверим дали, ако даваме на животните храна, обогатена с това съединение, ще можем да обърнем хода на заболяването. Затова работим с различни модели“, споделя Лидия.

Учените третират с едно и също вещество различни миши модели, с които се работи, като проследяват симптоматиката, която развиват. Всичките са модели на лупуса, но не го прекарват еднакво. Това помага да се разгледа заболяването от възможно най-много различни ъгли. Резултатите от изследванията на предишни модели насочват учените към извода, че има някакво повлияване и то се засилва.

„Но не искам хората да остават с погрешното впечатление, че крайната цел е да направим някакво магическо хапче, което ще излекува лупуса. Това според мен няма как

да стане“, категорична е Лидия Кечиджиева.

И обяснява, че просто начинът, по който лупусът се развива, няма как да се елиминира като заболяване. Но това, което би помогнало, е да се разбере повече за механизмите, по които се отключва заболяването, и на какъв етап от всичките метаболитни пътища, които са deregulирани, става това.

„На кой точно етап примерно може да се случва събитие, което отключва заболяването. Това би било и база за разработване на потенциални нови терапии, при които се включва повече метил в специализирана диета“, разказва изследователката.

Автоимунните заболявания се увеличават, но не е ясно дали това е плод на по-голяма разкриваемост, или действително стават повече на брой. Според Лидия Кечиджиева и двете твърдения могат да са верни едновременно.

Методите, чрез които се правят тези изследвания, стават все по-прецизни, но и

начинът на живот на модерния човек е предпоставка за развиване на заболяването. Един от факторите е консумацията на некачествена храна, защото първата линия на защита на човека е чревният микробиом. И това, с което се храним, храни и микроорганизмите в чревната ни система. А те имат да вършат изключително важна работа. Затова липсата на разнообразие в диетата може да доведе до проблеми.

„Съвременният начин на живот е и значително по-стерилен и това е причината, образно казано, имунната система да губи тренинг“, подчертава изследователката. Това е описано в научната литература като хигиенна теория. Тя обяснява защо децата, пораснали на село, са по-здрави от децата, израснали в града. Точно сблъсъкът с тези патогени от ранна възраст помага за изграждането на имунитета.

Лупусът е изключително хетерогенно заболяване, засяга много неща в организма, както е и в другите автоимунни заболявания. Например ревматоидният артрит се концентрира в ставите, диабетът – в панкреаса, псориазиса – по кожата. А лупусът засяга почти всичко, като най-тежко поражавя бъбреците – т.нар. лупусен нефрит. Има доказателства, че всичко това засяга и сърцето. А автоантителата, които започват да се образуват, нападат тъкани из цялото тяло.

„Не искам да бъда погрешно разбрана, че говоря като медицински специалист – не, не съм. Но това, което знам със сигурност, е, че хората ходят на лекар за по един симптом. Лекуват ги поотделно – пият всякакви противовъзпалителни хапчета за едно, за друго. И понякога е твърде късно, когато на някого му светне лампичката да свърже всичките симптоми, за да види, че става дума за класически пример за лупус – например зачервяване по лицето и болки в ставите. И едва тогава някой ги насочва да отидат при имунолог и да си пуснат изследвания за автоимунни заболявания“, уточнява Лидия Кечиджиева.

Извън изследванията за лупуса Лидия Кечиджиева се занимава и с проучвания на диабет, артрит и ракови заболявания. А те могат да се изследват със същите миши модели, защото имунната система има значима връзка и в развитието на различни ракови заболявания.

България за първи път бе домакин на Световното първенство по университетски дебати (Sofia World Universities Debating Championships) 2026 г. Състезанието се провежда в София от 27 декември до 4 януари и бе организирано от Асоциация „Дебати България“, като подготовката започва преди около две години, когато екипът кандидатства за домакинството.

Тазгодишното издание е с най-голям брой участници след ковид пандемията – над 1000 състезатели, съдии и организатори от всички континенти.

В конкуренцията на 330 отбора от близо 90 държави България записа изключителен успех на световната дебаторска сцена. Тимът на Велина Андонова и Алек Селвелиев стана вицешампион.

Младежите споделят пред „Аз-буки“ как започва пътят им на дебаторската сцена, какво включва подготовката им и какви цели си поставят напред. Председателят на Асоциация „Дебати България“ Николай Ангелов пък разказва как преминава Световното в София и как помагат за сформирването на нови клубове у нас.

Страниците подготви
Стела МАРИНОВА

Два са ключовите елементи за развиването на умения за дебати и постигането на успехи, посочват вицешампионите на Световното първенство по университетски дебати Велина Андонова и Алек Селвелиев.

„Първо, важни са уменията по дебати, които са свързани със създаване на аргументация и оборване на другата теза по възможно най-добрия начин. Това се случва, когато дебатираш много“, подчертава Велина.

Затова за подготовка е важно да се участва в много състезания. Такива често се правят в университетите. Алек и Велина стигат финали на състезания по дебати в „Кеймбридж“, „Оксфорд“, „Принстън“. „Участието ни на тези състезания беше един от елементите на подготовка за световното. Всеки спори, има мнение и трябва да се научиш как да структурираш своето, както и да се интересуваш какво се случва по света“, посочва Алек.

Вторият елемент от подготовката е полезен не само на тези, които ще участват в състезание по дебати – да учиш много за света и всичко, което се случва около теб. „Темите на дебатите, особено в момента, са свързани със ситуацията в света. Дали ще е за войната между Израел и Газа, за Русия и Украйна. Трябва да знаем в дълбочина за всички тези теми. Не знаем каква задача ще ни се падне на състезание, но можем да предположим на база какво е нашумяло в новините“, разяснява студентката.

Алек отбелязва, че в подготовка им има интересна динамика: „Велина е фокусирана, при нея всичко е много структурирано. Тя имаше тетрадки, в които всеки ден си записваше новините. Моята идеология е по-свободна“.

И двамата целят да знаят много за света, но понякога за успеха е полезно и друго умение – да можеш да поднасяш информацията убедително. „Съдиите невинаги са специалисти по дадената тема и затова е много важно да убеждаваш хора в това, което казваш. Има два отделни елемента в дебатирането – трябва да имаш структурен аргумент, който е верен, базиран на логика и на факти. Но същевременно да можеш да убеждаваш човека отсреща в това, което казваш“, отбелязва Алек.

Велина сравнява подготовката им за състезания с тази на атлетите. „Трябва да водиш постоянно борба със себе си. Чувстваме все едно сме достатъчно добри да спечелим всеки кръг, но все пак има тема, с която не сме достатъчно запознати, или правим стратегически грешно решение и след това губим – обяснява тя. – В тази ситуация трябва да имаме вяра в себе си, че можем да успеем, но същевременно да сме достатъчно смирени да получаваме обратна връзка от всички страни и да се опитваме да се подобряваме.“

За нея най-ценното, което дебатите са я научили, е да бъде информирана за всичко, което

се случва в България и по света. „Това ми е помогнало за действията, които предприемам, за възможностите, които имам. Най-важното, което младите могат да направят, е да се опитват да бъдат възможно най-информирани за случващото се около тях“, съветва Велина. Според Алек

огромният проблем на младите хора не само в България е, че има дефицит на заинтересоваността.

„Да имаш страст и да ти пука за нещо, да се интересуваш от света около теб, от политическата ситуация, от икономиката, от културата, от всичко, е една от най-важните характеристики за това не само да водиш добър живот, но и да подобряваш живота на други хора. Мисля, че това е едно от най-важните неща, които хората могат да правят“, смята той.

Относно това дали е по-трудно, или е по-лесно да защитават теза, когато ти отговаря на възгледите им или когато се противопоставя на разбиранията им в реалния живот, младежите са на различно мнение.

За Велина е по-трудно да се измисли аргумент, когато дадена теза е противоположна на това, в което вярва. Но от друга страна, когато вярва в тезата, понякога попада в капана да мисли, че е очевидно, че е на правилната страна, и да не се справя толкова добре. „Внимавам, когато темата отговаря на убежденията ми, защото ми се е случвало да губя дебат само защото вярвам толкова много, че не обяснявам аргументите си по най-добрия начин“, споделя тя.

Според Алек няма особено значение дали вярват, или не в дадената тема. По-скоро благодарение на дебатите се учат как могат да се ангажират с различните перспективи.

„Дебатите учат човек да може да си представи обратния аргумент на това, в което вярва. Да може да го разбере и да се научи как би могъл да го представи за верен. За дебатите помага да разбираш гледни точки, с които дори не се съгласяваш. Може да имаме мнение за едната страна, но намираме обратния аргумент. Виждаме на какво се базира и как може да е убедителен“, обяснява вицешампионът.

На финала на Световното първенство по университетски дебати в София темата е свързана с това дали изкуственият интелект трябва да се развива и да придобива още повече човешки характеристики, или не. Велина и Алек трябва да защитават тезата, че той не трябва да се развива в тази сфера – теза, в която вярват и самите те.

Отборът, който ги побеждава на световния финал, защитава същата позиция. Той обаче защитава тезата си преди българския тим и има възможност да представи първи аргументи като тези, че изкуственият интелект може да бъде използван за манипулация или за разпространяване на много дезинформация, че може да убеждава хората в погрешни вярвания, че постепенно може и да замести контактите, които хората имат помежду си.

Българският тим избира да се аргументира, че когато изкуственият интелект развие способността си да ни убеждава много добре, ще започне да ни манипулира да го използваме възможно най-много. И по този начин компаниите, които са негови създатели, ще имат голяма финансова възвръщаемост. Представят и две тези за това как подобна ситуация ще ни повлияе, ако се стигне до нея.

„Първата теза е, че това ще направи глобалното затопляне още по-лошо, защото изкуственият интелект потребява доста по-големи количества енергия от това да провериш нещо в някоя интернет търсачка или да отвориш някой документ онлайн“, посочва Велина.

„Втората теза беше, че да ползваш изкуствен интелект, може да те направи глупав. Забелязваме страшно много хора, които използват изкуствен интелект да им отговаря на всякакви въпроси, да им пише есета в училище, да правят всичко, без да мислят сами“, казва Алек.

Младежите споделят, че са били близо да спечелят, но в крайна сметка, след дискусия съдиите дават победата на техните австралийски съперници във финала. Любопитно е, че победителите преди година също достигат до финала, но тогава го губят. „Сега ние сме вицешампиони и може би трябва да участваме още една година. Може да се окаже карма“, казва с усмивка Алек.

А Велина допълва: „Мислехме си, че няма какво много повече да научим. Но след финала видяхме, че има за какво да се борим.

Това е цикъл, който не спира“.

Преди да стигнат до финалите,

младежите участват в редица състезания и постигат и други значими успехи.

И двамата започват да се занимават с дебати в VIII клас. Дори преди Алек да има идея какво представляват дебатите, той е убеден, че иска да се занимава с това. Когато започва обучението си в Американския колеж в София, веднага се записва в клуба по дебати, който е и най-големият в България. Попитан дали е участвал в надпревара по дебати, младежът отговори положително, макар това да не е точно така.

„Исках да ме включат в клуба. Винаги съм искал да формулирам аргументи и да доказвам, че съм прав. Дори не знаех точно какво са дебатите, но имах нагласата, че това е нещо, което искам да правя“, разказва Алек.

Велина започва с дебатите още с влизането си в Първа английска езикова гимназия. И веднага усеща, че е на правилното място. „Веднъж щом си започнал с дебатите и имаш състезателния дух, е много трудно да престанеш. Когато се учим как се конструират аргументи, започваме да виждаме света в друга перспектива. Който ни слуша, може да познае, че сме една общност. В клуба по дебати намираш своите хора, с които имаш сходни интереси“, споделя тя.

Първите стъпки на двамата на дебаторската сцена ги подтикват да продължават да тренират и да развиват уменията си. Велина си спомня, че на първото състезание, в което участва, стига до полуфинал. „Когато усетих успеха, след това не можех да спра. Трябваше да направя всичко, за да стигна и финал“, припомня си вицешампионката.

Първото състезание на Алек преминава по различен начин. Той не се справя много добре и от близо 150 участници заема една от крайните позиции. „Реших, че може би не съм добър, обаче исках да продължа да се занимавам, защото ми беше интересно да търся аргументи. И от най-надолу достигнах там, където съм днес“, разказва младежът. Допълва, че на второто си участие се изправя за първи път

Снимки Асоциация „Дебати България“

Световните вицешампиони по университетски дебати Алек Селвелиев и Велина Андонова

ресуват

дебати
тен мегал

срещу Велина и я побеждава.

След това и двамата минават през националния отбор по дебати, който е инициатива на Асоциацията „Дебати България“ и Фондация „БЕСТ“. В него се включват ученици в гимназиален етап, които се състезават на Световното първенство по дебати за ученици. През 2022 г. Алек и Велина са сред представителите на страната ни. Може да не се справят добре, но по време на подготовката за състезанието се откриват като отбор. След това решават да започнат да се състезават заедно и на студентски дебати.

„Трудно беше да се откажем, защото наши треньори и ментори са Румен Маринов и Николай Ангелов, които през 2023 г. станаха втори на Световното първенство по университетски дебати в Мадрид. Те ни показаха, че това е възможно. Помагаха ни с тренировки, даваха ни съвети. Дори бяхме с още по-голям състезателен дух и искахме да покажем, че можем да се справим по-добре от тях. Започнахме да се състезаваме много в международни дебати и такива на студентско ниво“, Велина.

На състезанието в Мадрид Алек и Велина се класират на частичен осминафинал. След това, отново през 2023 г., участват заедно и на Европейското първенство по студентски дебати, което се провежда в Бургас. И на родна земя стават шампиони.

В момента и двамата са трета година студенти в Университета „Еразъм“ в Ротердам, Нидерландия. Тя следва „Медия и комуникация“, а той – „Икономика“. Не смятат, че животът им в Ниската земя е оказал голямо влияние за представянето им на състезания. Но изразняването им в България им помага.

Алек обяснява, че 95% от хората, с които се състезават, живеят и учат в Англия, в САЩ и в Нидерландия. Те имат специфичен начин, по който виждат как работи светът.

„Израснали сме на по-различно място от тях и в България сме видели например друго отношение на хората към правителството, към участието в избори.

*За хората в САЩ
или в Англия е абсурдно
да не гласуват,*

докато в България има 30% процента активност. Ние се сещаме за аргументи, които други хора не виждат“, посочва той.

Велина разказва как преди няколко години на международно състезание се опитват да представят аргумент как в дадени държави има такава корупция, че се купуват и гласове. „Англичанинът, който ни оценяваше, не можа да повярва, че това се случва наистина, и ни присъди загуба. Той каза, че това не се случва в реалността“, припомня си тя.

Студентите планират да продължат обучението си във Великобритания, където в момента кандидатстват за магистратури. След това и двамата се надяват да се върнат в България.

„България е родината ни, харесва ни повече, отколкото в чужбина. Когато дойдохме в Нидерландия, аргументът за решението ни беше, че образованието, което ще получим там, е по-добро от това, което щяхме да получим в България. А когато се върнем, ще имаме повече възможности заради дипломата от международен университет“, посочва Велина.

Алек има още един аргумент за завръщането си в родината. „Смятам, че западните държави и индустриите в тях са достигнали своя пик. Оттук нататък могат в най-добрия случай да се задържат на същото ниво или да вървят надолу. Ние вярваме, че бъдещето на България има огромен потенциал за растеж и за развитие и искаме да бъдем част от това“, заявява той.

Домакинството на България – кулминация от натрупания опит и успехи

Председателят на Асоциация „Дебати България“ Николай Ангелов по време на Световното първенство

„Домакинството на Световното първенство по университетски дебати е кулминацията от натрупания опит и успехите на състезателите, както и от други събития, които сме правили през годините, включително и Европейското първенство по дебати, което се проведе в Бургас през 2023 г.“, казва за „Аз-буки“ председателят на Асоциация „Дебати България“ Николай Ангелов.

Състезанието е комбинация от девет предварителни кръга и финал. Разпределението на участващите отбори е на случаен принцип. Всяка победа носи точки.

„Колкото повече точки събираш, толкова повече се изправяш срещу други добри отбори с повече точки. След деветте предварителни кръга има класиране на всички отбори, а най-добрите продължават в елиминационни кръгове – осминафинал, четвъртфинал, полуфинал и финал“, разяснява председателят на Асоциацията.

След предварителните кръгове българските се отбори заемат пето и седмо място в света. На елиминационните кръгове отборът на Бисер Ангелов и Мария Манчева стига до четвъртфинала, а на Велина Андонова и Алек Селвелиев – до финал.

Темите, върху които трябва да дебатираят младежите, са най-различни. Някои са философски, други относно проблеми в обществото. Ангелов дава пример, че е имало дебати за данъчната политика на България или какво трябва да прави Европейският съюз като военна стратегия. На полуфинала отборите

*дебатирали дали тежките
мерки по време
на ковид пандемията
са били правилни,*

или не, а на финала – дали изкуственият интелект трябва да се развива с по-човешки качества, или напротив.

Състезанията по дебати протичат по сходен начин. Организаторите обявяват темата 15 минути преди дебата, както и позицията, която даденият отбор ще заеме. Участниците не избират дали са „за“ или „против“ темата. Това става на случаен принцип и те трябва да защитават позицията, която може да не отговаря на позицията им като граждани. Разполагат с 15 минути да формулират най-правилните аргументи и да се подготвят за дебата.

„Участниците се подготвят по множество теми от различни сфери през цялата година преди събитието. Те трупат опит през цялата си дебаторска и състезателна

кариера. По-голямата част от участниците, включително и българските отбори, са започнали още като ученици. В процеса на подготовка научаваха много по различни теми – от основни принципи на икономика до философия“, обяснява председателят на Асоциацията.

По негови наблюдения през последните години

*има по-засилен интерес
към дебатите от страна
на българските ученици.*

С организацията често се свързват за откриване на нови клубове в различни градове, институции и училища. Интерес има и от страна на родители или индивидуално от ученици и студенти, които искат да се занимават с дебати.

„В периода между 2015 и 2018 г. имаше покачване на интереса към дебатите, но по време на ковид пандемията част от структурите и от клубната мрежа намаляха. Последната година обаче успяхме да се върнем. Това се забелязва и по събитията, които се случват в България“, категоричен е Ангелов.

Само за последната година освен националните състезания за ученици и за студенти, които Асоциация „Дебати“ организира, екипът ѝ е подкрепил и над 25 събития в страната, организирани от клубове от нейната мрежа. „За мен това е най-големият показател, че интересът се покачва“, посочва председателят.

Тази година Асоциация „Дебати България“ отбелязва 15 години от своето създаване. Към момента тя обединява 30 дебаторски клуба в 10 града в страната. Има и няколко клуба, които са изцяло онлайн и събират хора от цяла България. Те са подходящи и за младежи, в чиито населени места няма възможност за създаването на нов клуб.

Събеседникът ми допълва, че дори в дадено населено място да няма сформиран клуб по дебати, ако ученици или студенти имат желание да положат началото на такъв, могат да се свържат с Асоциацията. Оттам ще им помогнат да организират клуб в техния град, училище или университет.

„Имаме изградена система, наръчници и материали с насоки как да дебатираш, как да създаваш и как да тренираш клуб. Ключова роля на Асоциация „Дебати България“ е да подкрепяме създаването на клубове в цялата страна и развитието на тяхната дейност. Опитваме се да

поддържаме цялата структура. Самото дебатирание и развитието на уменията идват от хората, които участват в нея“, отбелязва Ангелов.

Учителите също търсят подкрепа от екипа. Най-често те се обръщат към Асоциацията за материали. А тя организира и обучения за педагозите. Като проблем Ангелов отбелязва, че дебатите все още не са акредитирана дисциплина към Министерството за образованието и науката. Затова при участието на учителите в подобни обучения те не получават кредити.

Отделно, ако преподавател провежда занимания по дебати, той не получава допълнително финансиране. Учителите подкрепят клубовете по дебати доброволно. Често са преминавали обучения, получават материали или подкрепа от член на Асоциацията, който им помага на място. Ангелов е получавал и въпроси от учители, които искат да включат дебатите в редовните часове по философия или по история.

„Хората осъзнават, че, като концепция и като дейност,

дебатите развиват критичното мислене и анализирането на информация,

които не присъстват в стандартния учебен процес“, наблюдава събеседникът ми. По думите му студентите, учениците и техните родители виждат плюсовете от дебатирането от обучителна гледна точка.

За 15-те години, откакто съществува, Асоциация „Дебати България“ е обучила над 10 000 български ученици и студенти. Много от тях вече са водещи професионалисти в своята област, предприемачи и активни граждани. Асоциацията е сред ключовите двигатели за международния успех на България в дебатите и организатор на турнири като Sofia Open и Европейското първенство по дебати 2023.

Екипът си пожелава през следващите години да продължават развитието си и да работят с нови поколения дебатори. „Най-ценното за тези 15 години са хората, дарили от личното си време и ангажирали се с каузата ни. Било то да преподават дебати на различни места, да организират събития, да ни помагат. Пожелаваме си да има още хора като тях. Те са гръбнакът на това, което правим. Надявам се и новите поколения да видят ценността в това да дадеш време и знания обратно на цялата общност“, казва председателят на Асоциацията Николай Ангелов.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ

ИНФОРМАТИКА

(ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН ЕТАП VIII – IX КЛАС)

Министерство на образованието и науката
Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ

1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

 Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGFS

Национален седмичник за образование и наука

АЗ-БУКИ
ISSN 0861-3990

Редактори:
д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg
д-р Диляна Кочева
d.kочева@azbuki.bg
Стела Маринова
s.marinova@azbuki.bg
Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg
Павла Котова
p.kotova@azbuki.bg
Дарена Михайлова
d.mihailova@azbuki.bg

Графичен дизайн:
Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:
Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:
Олег Попов

Реклама и разпространение:
izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:
Белене – Ралица Господинова
088 7418349
Варна – Розалина Димитрова
088 339920
Велико Търново – Здравка Маслянкова
088 6653255
Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com
Ловеч – Жанина Илиева
087 7209597
Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712
Смолян – Ангел Добриков
088 9703271
Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515
Шумен – Светлана Крумова
srkrumova@gmail.com

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:
Стоян Стоянов
Предпечатна подготовка:
НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат
Авторските права на публикуваните текстове и илюстрации са собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава научните списания:

„Български език и литература“
„Чуждоезиково обучение“
„Математика и информатика“
„Педагогика“
„Професионално образование“
„Философия“
„Стратегии на образователната и научната политика“
„История“
„Обучение по природни науки и върхови технологии“

1. Необходимост от промяна

Учебният предмет информатика, който се изучава в първия гимназиален етап, е основополагащ за придобиване на дигитална компетентност. Заедно с компютърното моделиране в начален етап и компютърното моделиране и информационните технологии в прогимназиален той подготвя учениците за живот в дигиталното общество, развивайки логическо и алгоритмично мислене, творчество и умения за работа в екип.

Настоящите програми имат ограничения, които налагат осъвременяване:

- Налице е прекомерен акцент върху техническите операции вместо върху развиването на логическо, критическо и алгоритмично мислене.
- Липсват достатъчно проектно базирани и практико приложни дейности.
- Наблюдава се недостатъчна интеграция със STEM дисциплините (математика, природни науки и технологии), което намалява приложението на знанията.
- Липсва достатъчен фокус върху дигиталната култура и сигурността.
- Има нужда от продължаване на изучаването на информатика в първи гимназиален етап за по-плавно преминаване към профилираната подготовка.
- Не са включени възможностите на изкуствения интелект в областта на програмирането.

Тези недостатъци показват нуждата от промяна, насочена към развиване на компетентности, а не само на знания, правейки обучението по-практично и актуално.

2. Цели, посока и същност на промяната

Промяната цели ученикът не само да знае, но и да може да прилага знанието и да развива отношение към него. Основни цели и визия за компетентностите на ученика:

- Развитие на алгоритмично и логическо мислене: чрез практическо програмиране се изграждат умения за анализ на проблеми, създаване на алгоритми и реализирането им в работещ код. Учениците трябва да могат да разпознават, проследяват, съставят нови алгоритми и да комбинират и адаптират изучени алгоритми.
- Формиране на базова компетентност по програмиране чрез езика C# или сходен. Усвояване на основите на синтаксиса и логиката, включително променливи, оператори, условни конструкции, цикли и функции.
- Приложение и решаване на проблеми: използване на визуално програмиране за създаване на несложни приложни софтуерни продукти със съвременен интерфейс, прилагайки знания от математиката, природните науки и технологиите.
- Развитие на дигитална култура и етика: осъзнаване ролята на лицензирането на софтуера, авторските права, киберсигурността и спазване на етични правила при писане и споделяне на код.
- Запознаване с изкуствен интелект: критично и отговорно използване на ИИ инструменти за анализ на грешки, идеи и без заместване на собственото разбиране и умения.

Основни групи ключови компетентности: дигитална компетентност; математическа и логическа компетентност (алгоритми, изрази); умения за учене; социални и граждански компетентности (работа в екип, сътрудничество); инициативност и предприемачество (разработване и защита на собствен проект).

3. Съдържателни акценти (първи гимназиален етап: VIII и IX клас)

Концепцията предвижда надграждане на учебното съдържание в IX клас, за да се осигури по-плавен преход към профилираната подготовка.

Глобални области	VIII клас	IX клас
Основи на информатиката	Предмет и роля на информатиката за моделиране. Представяне на информация като данни и основни информационни дейности. Числа и техните представяния (позиционни системи, двоична система, аритметични действия).	Познава основни логически операции и изчислява стойност на логически израз. Разбира преобразуване на типове данни (явно/неявно).
Среда за програмиране	Езици за програмиране и интегрирана среда (напр. Visual Studio). Създаване, стартиране и тестване на проекти. Визуално програмиране (контроли, свойства, събития).	Целенасочено дебъгване (откриване и отстраняване на логически грешки) чрез инструментите на IDE. Работа с файлове (четене/запис).

Принципи на програмирането	Типове данни, променливи и константи; оператори и приоритет; форматиране на изход; линейни алгоритми; прости условни конструкции.	Сложни условия, вложени условни конструкции; цикли с брояч и с условие; обобщаване на повтарящи се действия.
Алгоритми и конструкции	Алгоритми за елементарни практически задачи; размяна на стойности; намиране на минимум/максимум; подреждане на малък брой (3 – 5) елементи; тестване с примерни данни.	Алгоритми за сума/произведение/средно аритметично на краен брой елементи; брой елементи, отговарящи на условие; отделяне на цифри, обратно число, алгоритъм на Евклид за НОД.
Графичен интерфейс	Основни компоненти (етикет, бутон, текстово поле). Настройка на свойства. Обработка на подразбиращи се събития. Изчертаване на прости графични примитиви.	Контроли за избор (радио бутони, отметки). Списъчни полета за представяне на редици. Избор на подходяща графична компонента според функционалността.
Умения за учене и решаване на проблеми	Използване на IDE за решаване на конкретни задачи; търсене и откриване на грешки в кода; тестване с различни данни; пренос на знания към сходни задачи.	Създаване на приложения със съответната среда; системно тестване и дебъгване; използване на контроли за избор и списъчни полета при решаване на проблем; самостоятелно решаване на сходни задачи.

4. Специфични методи и форми на работа

Обучението е фокусирано върху проектно базирано и практическо учене с визуални и игрови методи и симулации. Във всеки учебен модул: кратка демонстрация – самостоятелна имплементация – планирани тестове – дебъгване и рефлексия.

- Интегративни връзки: задачи, базирани на реални ситуации, изискващи знания от математика (алгоритми, изрази, проценти), природни науки (обработка на данни, изчисления), чужд език (терминология, документация) и предприемачество.
- Примери за приложение: калкулатори (финансова грамотност, калории, рециклиране), програми за изчисляване на среден успех, симулации на физични явления, малки игри.
- Социално-емоционални умения: работа по екипни проекти (pair programming), отговорност към крайния продукт, самоконтрол при отстраняване на грешки, цифрова етика (цитиране на източници, авторски права).
- Изкуствен интелект: отговорно използване на ИИ инструменти за идеи, обяснения и анализ на грешки, винаги съпътствано от самостоятелно тестване и дебъгване.

5. Специфика на оценяването

Оценяването е насочено основно към практическата работа и реалните продукти, а не само към тестове.

- Формиращо оценяване: наблюдение, самооценка, рефлексия и оценка по критерии; препоръчва се използване на системи за автоматизирано оценяване на програмен код за работа в клас и домашна работа.
- Разпределение на фокуса: знания (30 – 40%), умения (45 – 60%), отношения (10 – 20%).
- Други форми: взаимно оценяване (напр. при тестване на програми), бързи викторини за нови знания, журнал на дебъгването (кратки отчети как е открита и поправена грешка).

6. Необходими условия за прилагане на учебните програми

Необходими са модерна техника, квалифицирани преподаватели, адекватни методически материали и достъп до актуални ресурси. Осигурява се достатъчно време за развиване на умения и смислени практически задания, включително системно тестване и дебъгване.

- Интегрирана среда за разработка (IDE) с инструменти за дебъгване (стъпково изпълнение, точки на прекъсване, наблюдение на променливи) и визуално програмиране.
- Пакет от примерни задачи и минипроекти със STEM контекст; шаблони за тест-план и чек-листове за качество и коректност.
- Достъпност: подкрепа за ученици без собствен компютър (допълнително време за работа, споделени устройства, насоки за домашна практика).
- Политика за дигитална култура и сигурност: авторски права, лицензиране, киберсигурност, етика на използване на изкуствен интелект.

ФРЕНСКИ ПОЛКОВОДЕЦ (1769-1821) БЪЛГАРСКИ ПОЕТ (1897-1951)	КИСЕЛА ПОДПРАВКА СВОЙСТВО НА ГЛАГОЛНИТЕ ФОРМИ	ПРИКАЗНА КРАСАВИЦА РУМЪНСКИ ТВ СЕРИАЛ	НАСЕКОМО	НАРОДЕН ПЕВЕЦ В КАЗАХСТАН РИБЕН ПРОДУКТ, ХАЙВЕР	НАЙ-МАЛКИЯТ ЕЛЕМЕНТ НА РЕЧТА	ЧЕШКИ ПИСАТЕЛ (1883-1924) „АМЕРИКА“	БЕЗПИЛОТЕН ЛЕТАТЕЛЕН АПАРАТ	КАРИКАТУРНО ИЗОБРАЖЕНИЕ ОБЕЛЕНИ КОРИ ОТ ПЛОДОВЕ	ГЕРОИНЯ НА Л. КАРОЛ
ИСПАНСКО ЯСТИЕ С ОРИЗ ИТАЛИАНСКИ ФИЗИК (1745-1827)			ПОСОБИЯ ЗА ЗИМЕН СПОРТ ВИД ТЪНКА КОПИРНА ХАРТИЯ		АНГЛИЙСКА ПИСАТЕЛКА КЪМ ФАРА (1882-1941) ГЕРОИНЯ НА МОПАСАН	РИМСКА БОГИНЯ НА ЗОРАТА	ДРЕВНОГРЪЦКА МОНЕТА	ЕТАЖ ОТ ДОЛНА КРЕДА (ГЕОЛ.)	
ДЕПАРТАМЕНТ ВЪВ ФРАНЦИЯ ГОРЕЩИНА		ТРЪНЛИВ ХРАСТ ГЕРОЙ ОТ ТРИМАТА „МУСКЕТАРИ“	ГРАД В БЪЛГАРИЯ ЧАСТ ОТ НАСЕЛЕНО МЯСТО		ИТАЛИАНО-КАНАДСКИ АКТЬОР БИЛЕТ ЗА РАЯ	АВСТРИЙСКИ ПИСАТЕЛ, НОБЕЛИСТ - „СВАТБА“ ПРЕДГРАДИЕ НА АТИНА	ОБУШАРСКО ЛЕПИЛО АНГЛИЙСКА ПИСАТЕЛКА (1729-1807)	ПИЕСА ОТ АЛ. ОСТРОВСКИ	РОМАН НА АГАТА КРИСТИ
СВЕТОВНО ИЗВЕСТЕН МОДЕЛ ДИЗАЙНЕР	МАРШРУТ НА КОРАБ УНИЩОЖИТЕЛЕН ВЪТЪР, ПОВАЛЯЩ ДЪРВЕТА	ФУТБОЛЕН ТЕРМИН СТИХОСБИРКА ОТ ИВ. ЦАНКАР		ГЕРОИНЯ НА ВАГНЕР ОТ ЛЕТАЩИЯТ ХОЛАНДЕЦ ЛЮБОЛИТНО ЗРЕЛИЩЕ		ВИД НАЛОГ	ПРИМКА ЗА ЛОВЕНЕ НА ЖИВОТНИ	ОБРАЗ	ОПРЕДЕЛЕНО КОЛИЧЕСТВО ОТ НЕЩО
ДЯЛ ОТ ЕЗИКОЗНАНИЕТО ЯПОНСКО ИЗКУСТВО ЗА ПОДРЕЖДАНЕ НА ЦВЕТА		МОНЕТА В ИНДОНЕЗИЯ ВЪГЛЕХИДРАТ ПОДОБЕН НА СКОРБЯЛАТА		ИТАЛИАНСКИ КОМПОЗИТОР „ТРАВИАТА“ (1813-1901) ГРАД В ТУРЦИЯ	МАРКА КАФЕ ПРОГРЕСИВНА ПАРТИЯ В КИПЪР			РУСКИ САМОЛЕТИ ЦВЕТЕ БЕЗСМЪРТНИЧЕ	ЧЕШКИ КОМПОЗИТОР (1870-1949)
ТЯСНА ПЛАТНЕНА ЛЕНТА		ЧИЛИЙСКИ ПОЕТ (1904-1973) ИТАЛИАНСКА ЕСТРАДНА ПЕВИЦА		ЗАПЛАХА СКАНДИНАВСКО НАРОДНО СКАЗАНИЕ		ПИСАТЕЛ ОТ САЩ (1920-1992) ГЕРОЙ НА А. АДАМ ОТ „АКО БЯХ ЦАР“		БОЗАЙНИК ОТ РОДА НА ЖИРАФИТЕ	
ТРИГОНОМЕТРИЧНА ФУНКЦИЯ ЗАМИСЪЛ НАМЕРЕНИЕ		РАЗМЕКНАТА ПРЪСТ БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ „ИЛИНДЕН“		ВИД СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ 14 СТИХА СТРУНЕН МУЗИКАЛЕН ИНСТРУМЕНТ		АНГЛИЙСКИ ПИСАТЕЛ - БАСКЕР-ВИЛСКОТО КУЧЕ (1859-1930) ПЪТНА УКАЗАТЕЛНА ТАБЕЛА СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ХРИСТО СМИРНЕНСКИ		ГРАД В ПЕРУ НЕЩО НАУЧЕНО, ОПИТ	
НАУКА ЗА РАСТЕНИЯТА ОСНОВЕН ЕЛЕМЕНТ НА АВТОМОБИЛ		ГЕРОЙ НА М. РАВЕЛ ОТ „ИСПАНСКИ ЧАС“ ФР. ПИСАТЕЛ (1897-1982)	ГЕРОЙ ОТ ЕДНОИМ. РОМАН НА ГОГОЛ ГРАД В МАЛИ		ГЕРОЙ ОТ „1001 НОЩ“ РАЗКАЗ ОТ ЦАНКО ЦЕРКОВСКИ	СИНТЕТИЧНО БАГРИЛО АНГЛИЙСКИ ПИСАТЕЛ „ПАСМОР“		СТАРА ПАРИЧНА ЕДИНИЦА В ГЕРМАНИЯ	ФРЕНСКИ АКТЬОР - „ПОЩАЛЪОНЪТ“
БАЛЕТНА АРТИСТКА	РЕКА В ГЕРМАНИЯ ГЕРОЙ НА ШЕКСПИР			МАРКА МИКРОПРОЦЕСОРИ БЕЗСМИСЛЕНО УПУРСТВО		ЯПОНСКА ПАРИЧНА ЕДИНИЦА ЗАГАДКА	БЪЛГАРСКА ПОППЕВИЦА РОМАН ОТ ЕМИЛ ЗОЛА		ПРИМИТИВНО ЗЕМЕДЕЛСКО СЕЧИВО
ВИД ВЪРБА СРЕДНО-ВЕКОВНА КРЕ ПОСТ КРАЙ АХТОПОЛ		ИТАЛ. ЕЛЕКТРОУРЕДИ ИЗПЪКНАЛО СКУЛПТОРНО ИЗОБРАЖЕНИЕ				ПРОШЕНИЕ		ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ (1854-1905) АНГЛИЙСКИ ПИСАТЕЛ „МАЯ“	
ИТАЛИАНСКА ЕСТРАДНА ПЕВИЦА	ГЕРОИНЯ ОТ ДЕЙВИД „КОПЪР-ФИИЛД“ РАЗКАЗ ОТ ЕЛИН ПЕЛИН	ГЕРОИНЯ НА Г. АТАНАСОВ ОТ „ГЕРГАНА“ ВДЪЛБНАТИНА МЕЖДУ БРЕГОВЕ		ТРАГЕДИЯ ОТ СОФОКЪЛ ПРАВНО ПОЛОЖЕНИЕ НА ДЪРЖАВА		ПОЕТИЧНО СЪЗВУЧИЕ СЕДЯНКА		МАЛЪК САМОДЕЕН АРСАДЕЛ С АГИТАЦИОННА ЦЕЛ	СПЪТНИК НА ЮПИТЕР
МЕТАЛНА ЖИЦА МАЛКА ЧАША ЗА АЛКОХОЛ		ПОЛСКИТЕ АВИОЛИНИИ ИТАЛИАНСКИ ПОЕТ (1544-1595)	НАЧИН НА РАБОТА ЕДИНИЦА ЗА ЕЛ. СЪПРОТИВЛЕНИЕ		ОПЕРА ОТ Р. КОРСАКОВ ДЪРВЕНА ОБИКОЛКА НА КАРТИНА		БАЛЕТ ОТ ИГОР СТРАВИНСКИ ЖЕНСКА ДОМАШНА ДРЕХА		ЗНАНИЕ ЗА ЗАБАВИ В ДРЕВНА ГЪРЦИЯ
СЪКРАТЕН ПОДПИС АНГЛ. ПОЕТ И ХУДОЖНИК (1834-1896)		ПОДБРАН КРЪГ ВЪПРОСИ С ОБЩА НАСОЧЕНОСТ ШОТЛАНДСКИ ТАНЦ	ШАРАНОВ ХАЙВЕР	БЪЛГАРСКО ХОРО МЕКА ШАПКА БЕЗ ПЕРИФЕРИЯ ДЪРЖАВА В АЗИЯ		ОПЕРА ОТ КРИСТОФ ГЛУК ДАТСКИ ОСТРОВ	ТОЯЖКА ЗА ПОДКАРВАНЕ НА ДОБИТЬК		ДАМСКА ПРИЧЕСКА
БЪЛГАРСКИ АКОРДЕОНИСТ (1932-2015)			ЧЕНГЕЛ	ЩАТ В САЩ	ОРГАНИЗАЦИЯ НА ХОРА С ЕДНАКВИ ИНТЕРЕСИ		РОМАН ОТ А. ГОМЕС-АРКОС		

РЕЧНИК: АКЕЛ, АРАГОН, ИНИГО, НОВАК

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: Фантастика. Кларинет. Година. Анто. Петура. Арк. Доба. Гума. Варан. Таверна. Ида. Ница. Двор. Алие. Ананке. Абат. Аела. Амал. Ота. Стикер. Тито (Йосип). "Инексес". Единица. Оса. Ирит. Ела. Ами. Амели. Отава. Триполи. Оби. Овал. Омар. Насока. Иго. Алт. Араби. Ин. Заслон. Амими. Оливин. Уловка. Шлеп. Мляко. Инд. Улм. Дроб. Екот. Ома. Еон. Аранжор. Авал. Иврит. Ананд (Визванатан). "Оливети". Опис. Гро (Антоан Жан). Дворец. Анаероб. Асти. Гар. Час. Тала. "Ксара". Мощ. Миома. Тъст. Лир ("Крал Лир"). Гали. Буквар. Ракита. Резултат. Ар. Ферибот. Нике. Биотит. "Коника". Отвесно: Нагревател. Мамалев (Георги). Неоген. Нок. Обида. Ари. Мораа (Андре). "ЩАЗИ". "МТД". Траки. Транш. Нипел. Лук. "Аида". Тенар (Луи). "Билд". Тир. Миле (Жан Франсоа). Основа. Римини. Ера. Сочи. Табела. Ципа. Опора. Баобаb. Пи. Ариета. Осил. Банг (Херман). Смути. "КА". Нели. Алоним. Нара. "Ак". Щанга. "Атомик". Влажност. Ват. "Ту". Осе. Азия. Од. Татари. Скомина. Ало. Анкер. Дилър. Адами (Джузепе). Ибис. Ок. Ов. Ас. Рап. Анани. Иглу. Облог. Трек. Рев. Клеро (Алексис Клод). Оолит. Ирак. "АРО". Питане. Кито. Нон. Аверс. Кин (Едмънд). Нури (Решат). "Остава". Вдовец. "Алиби". "Гераците". Валяк. Мат. Приток. Тана. Асфалт. Амалия. Арата.
--------------------------	---

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отпразнува 22-годишнината си с 11 области

Аз-Буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТИЗАН ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
www.azbuki.bg

Наг 3100 зрелостници на зрелостна матура
Наг 3100 зрелостници на зрелостна матура

2780 лв. за асистент във висше училище
Министерският съвет одобри изпитиите за изпитване на един студент в общо 48 професионални направления

2780 лв. за асистент във висше училище

Министерският съвет одобри изпитиите за изпитване на един студент в общо 48 професионални направления

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	55,65 лв. / 28,45 €
История	55,65 лв. / 28,45 €
Математика и информатика	55,65 лв. / 28,45 €
Педагогика	107,4 лв. / 54,9 €
Професионално образование	65,71 лв. / 33,6 €
Стратегии на образователната и научната политика	69,24 лв. / 35,4 €
Философия	40,68 лв. / 20,8 €
Обучение по природни науки и върхови технологии	69,33 лв. / 35,45 €
Чуждозиково обучение	55,65 лв. / 28,45 €
Вестник „Аз-буки“	112 лв. / 57,25 €
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	95 лв. / 48,57 €

Абонирайте се В РЕДАКЦИЯТА с отстъпка

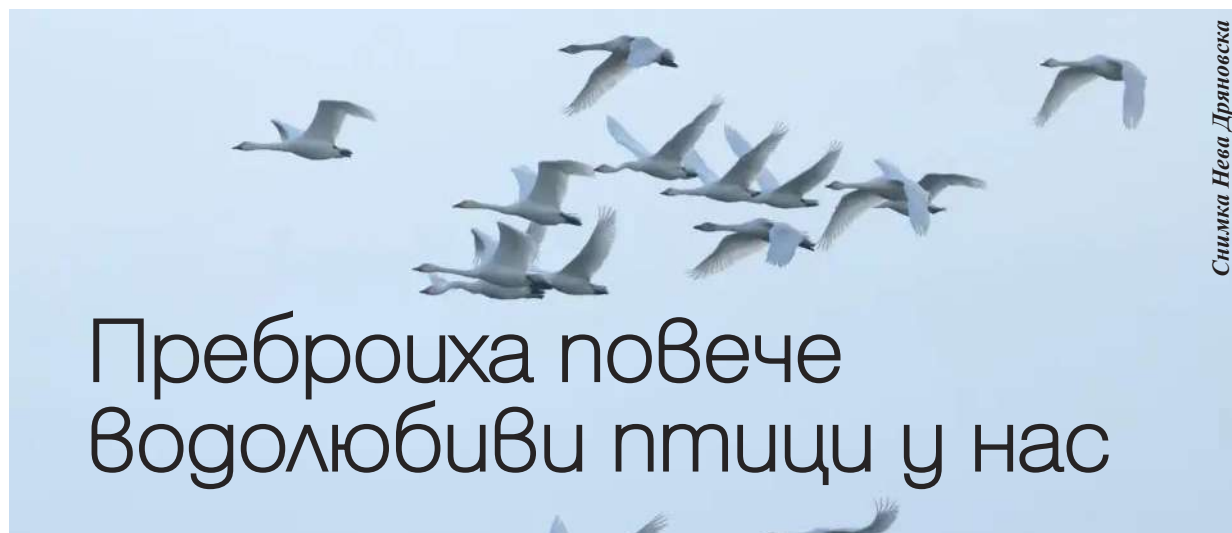
5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

Снимка Невя Дряноеска

Преброиха повече водолубиви птици у нас

Установената численост на зимуващите водолубиви видове птици у нас е по-висока спрямо данните от миналогодишното преброяване – 99 вида с обща численост 326 982 индивида. За сравнение през миналата година са били регистрирани 90 вида с обща численост от 249 958 индивида. Това показват обобщени резултати от над 95% от проучените водоеми в рамките на завършилото юбилейно 50-о издание на преброяването на зимуващите птици в България, проведено от 15 до 18 януари в цялата страна, съобщават от Българското дружество за защита на птиците.

Числеността на установените птици е по-висока и спрямо данните от 2024 г. (97 вида с 280 956 индивида), 2023 г. (88 вида с 206 239 индивида) и 2022 г. (90 вида с 206 688 индивида). Те остават обаче далеч по-ниски от установените в предишни периоди – например през 1999 и 2000 г. са регистрирани съответно 404 410 и 652 418 зимуващи водолубиви птици, отбелязват от Дружеството за защита на птиците.

Преброяването е извършено в над 300 влажни зони в страната от 45 екипа от експерти и доброволци на Българското дружество за защита на птиците, Изпълнителната агенция по околна среда, „Зелени Балкани“, регионалните инспекции по околна среда и водите, БАН, ловни

сдружения и представители на други неправителствени организации.

Традиционно основната концентрация на птици е регистрирана по Черноморското крайбрежие, както и в някои големи вътрешни язовири. Сравнително малко са били птиците и числеността им по Дунав, тъй като по време на преброяването реката е с високо ниво и на много места липсват т.нар. пясъчни коси, които привличат хиляди птици. Поради по-студеното време, особено в Северна България, голяма част от малките язовири и рибарници пък са замръзнали изцяло.

И тази година се отчита тенденцията за ниска численост на зимуващите дивни гъски у нас. Екипите наблюдават и преброяват 16 198 големи белочели, 171 сиви гъски и само 184 индивида от световно застрашената червеногуша гъска. Не надмнат остава броят им през 2013 г., когато са установени рекордните над 54 000 червеногуши гъски.

Както при предишни години, и при това преброяване трите най-многочислени наблюдавани водолубиви вида птици са обикновената лиска (62 825), зеленоглавата патица (59 562) и големият корморан (49 516).

От световно застрашените видове са установени 8852 кафявоглави потап-

ници, 3 какифени потапници в морето близо до Китен, 1835 тръноопашати потапници в Бургаското езеро и 1 индивид в местността Ятата, 3 ушати гмурца (2 индивида в морето при Приморско и 1 – в язовир „Розов кладенец“) и 1998 средиземноморски буревестника по Северното и Южното Черноморско крайбрежие.

Установени са и 1490 неми, 603 пойни и 211 тундрови лебеда, два сиви жерава до Алдомировското блато, 56 морски орела, 1776 розови фламинго, 68 черни щъркела и 3895 големи бели чапли и гр. Наблюдавани са и нехарактерни за зимните месеци у нас птици, като малки бели чапли в Пловдивско и Бургаско, нощни чапли в Бургас и в латата при Долни Богров, бели щъркели при река Марица в Пловдив и гр.

Преброяването на зимуващите водолубиви птици се провежда в световен мащаб от 1967 г. и в него се включват над 15 000 души. То се осъществява едновременно и синхронизирано в цяла Европа, Азия и Северна Африка, като на международно ниво информацията се обобщава от организацията Wetlands International.

Тази година преброяването е изготвено с подкрепата на Швейцарско-българската програма за сътрудничество.

Учени разкриват тайната на 8-метров организъм отпреди 420 млн. години

Странният, дребен и огромен организъм, наречен Prototaxites, принадлежи към напълно непознат и изчезнал клон от дървото на живота, твърдят учени в ново проучване, публикувано в списание Science Advances. Изследването е дело на учени от различни институти на Единбургския университет, на Университета на Дъблин, Университета на Абърдийн и Баварския музей по палеонтология и геология.

Първоначално установени като вид гъба, прототакситите от много години са праисторическа мистерия и пораждат спорове дали става дума за гигантски гъби, масивни водорасли или някакъв вид растение.

Това са първите гигантски организми на сушата, като някои от тях са достигали 8 м височина и 1 м ширина. Живели са преди около 420 до 375 милиона години през девонския период и са наподобявали цилиндрични дървесни стволчета без клонове, листа или цветове. За разлика от дърветата те са имали истинска коренова система и вероятно са били закрепени към земята чрез проста лубковична основа.

Сега учените изследват екземпляр от Prototaxites taiiti, открит в находището Райни черт в Североизточна Шотландия, датирано на 407 млн. години. Палеонтологичната съкровищница е известна с изключително добре запазените си растителен, гъбен и животински материал.

Екипът прилага лазерна сканираща микроскопия и 3D изображения, за да

Реконструкция на Prototaxites taiiti

разгледа вътрешността на вкаменелостите, и сравнява техния химичен състав с този на други вкаменелости, открити в същата скала. И откриват две съществени отлики. За разлика от гъбите, които имат прости мрежи от дълги тръбни структури, образецът от прототаксит е имал много по-сложна вътрешна структура – състои от три различни вида тръбички и плътни възли, където те се разклоняват и свързват.

С помощта на изкуствен интелект е проучен и химическият отпечатък на организма, като вместо откривания в проби от вкаменени гъби и насекоми хитин вкаменелостите на Prototaxites съдържат химични вещества, подобни на лигнин, който се намира в дървесината и кората на растенията.

Изследователите изключват възможността гигантските фосили да са гъби или растения, като според тях прототакситите са част от изчезнал род еукариоти.

„Предвид информацията, с която разполагаме в момента, няма подходящо място за поставяне на прототакситите в произхода и еволюцията на гъбите. И независимо дали е гъба, или нещо съвсем друго, това е нов експеримент със сложна структура, който вече е изчезнал и не споделя общ многоклетъчен прародител с нищо живо днес“, коментира пред New Scientist проф. Кевин Болс от Станфордския университет, който ръководи изследване от 2007 г., което предполага, че Prototaxites е гигантска гъба, и не е участвал в новото проучване.